

När mannen blev en person – Personbeteckningar med och utan efterledet *-man* i svensk tidningstext

Sanna Skärlund

1 Inledning

Den här artikeln handlar om personbeteckningar med och utan efterledet *-man* i ord som *riksdagsman*, *presstalesman* och *upphovsman*. Att efterledet *-man* är problematiskt har diskuterats åtminstone sedan 1976, då Ryen i en norsk artikel påpekade att personbeteckningar med *-man* inte var lämpliga längre ”fordi de ikke viser at det nå fins kvinner i stillinger som tidligere var bare for menn” (Ryen 1976:72f). Ryen (1976:76) förespråkade dock inte neutrala efterled som *representant* (*stortingsrepresentant*), eftersom sådana ord enligt henne skulle leda till att de flesta ändå antog att det var en man som åsyftades. Istället menade hon att efterledet *-kvinna* borde användas för att synliggöra kvinnor inom tidigare mansdominerade yrken (dvs. *stortingskvinna*). Måhända inspirerade hon därmed Gerd Brantenberg, som efterföljande år i den norska feministklassikern *Egalias døtre: en roman* (1977) redan på första sidan låter den manliga huvudpersonen utbrista *Men jag vill bli sjökvinna!* när han protesterar mot mäns begränsade yrkesmöjligheter i den omvända värld romanen utspelar sig i.¹ Huvudpersonens syster besvarar hånfullt hans klagan med att *En man kan väl inte bli sjökvinna heller! En manlig sjökvinna! Hi, hi! [...] Jag skrattar ihjäl mig!*

Inom svensk språkvårdstradition har det avråtts från personbeteckningar med efterledet *-man*, eftersom de kan upplevas som exkluderande gentemot såväl kvinnor som personer som varken identifierar sig som kvinnor eller män (se t.ex. *Språkrådet rekommenderar* 2023:47). Språkvårdens rekommendationer om att undvika personbeteckningar med efterledet *-man* har i olika hög grad slagit igenom i svensk media. *Riksdagsledamöter* är idag vanligare än *riksdagsmän* och *presstalespersoner* förekommer sedan några år tillbaka oftare än *presstalesmän*. Förändringen gäller dock inte alla personbeteckningar på *-man* och olika ord har kommit olika långt i utvecklingen. I den här artikeln vill jag visa i vilken utsträckning olika könsneutrala personbeteckningar har ersatt motsvarande ord med efterledet *-man* i svensk tidningstext. I studien använder jag mig av presstext från databaserna Retriever (Mediearkivet) och KB:s svenska dagstidningar för att analysera hur frekventa tolv olika könsneutrala former är vid olika tidpunkter. Några mer preciserade frågor som studien försöker besvara är:

¹ På svenska i översättning av Ebba Witt-Brattström 1978.

- Vid vilken tidpunkt sker skiftet från en personbeteckning med efterledet *-man* till en könsneutral beteckning? Rör det sig om en gemensam utveckling som påverkar flera olika beteckningar samtidigt eller om individuella utvecklingar ord för ord?
- Går det att spåra generella mönster i hur den här typen av lexikala skiften går till kvantitativt och hur ser utvecklingen i så fall ut?
- Förekommer personbeteckningar med efterledet *-kvinna* som alternativ till former med *-man*?
- Kan journalisters osäkerhet om vilket ord de ska använda ge ledtrådar till när en förändring sker och hur komplicerad förändringen varit att genomföra?

I följande avsnitt 2 beskriver jag först språkvårdens syn på könsneutrala personbeteckningar. Eftersom språkförändringar rent kvantitativt ofta har ansetts följa en S-formad utveckling förklarar jag därefter i avsnitt 3 närmare vad detta innebär och vilka resultat tidigare forskare kommit fram till ifråga om frekvensförändringar över tid. Efter avsnitt 4, som redogör för metod och material för undersökningen, presenteras resultatet i avsnitt 5, som har delats upp efter de könsneutrala personbeteckningarnas form. I avsnitt 5.1 redogör jag för åtta personbeteckningar i vilka efterledet *-man* bytts ut mot *-person*. I avsnitt 5.2 beskriver jag fyra personbeteckningar i vilka *-man* bytts ut mot en annan form. Artikeln avslutas med en diskussion i avsnitt 6, där jag sammanfattar de slutsatser som kan dras av undersökningen.

2 Den svenska språkvårdens syn på personbeteckningar med efterledet *-man*

Redan 1966 konstaterade Oksaar att tendensen i svenska och engelska, till skillnad i tyska, var att välja könsneutrala personbeteckningar istället för dubbla former när allt fler kvinnor tog plats inom tidigare mansdominerade yrken (Oksaar 1966:9). Sådana enhetsbeteckningar har också förespråkats av den svenska språkvården sedan lång tid tillbaka. Därmed har språkvården i Sverige valt det som ibland kallas en *könsneutraliserande* strategi, istället för en *könsspecificerande* lösning med dubbla former av typen *riksdagsman/riksdagskvinna*, vilken förordats i en del andra länder (Edlund, Erson & Milles 2007:197f, Wojahn 2015:38ff, jfr också Himanen 1990 kap. 2 om vad som rekommenderats i olika språk). Att olika strategier valts i olika länder anses delvis kunna bero på språkets generella uppbyggnad i det aktuella landet: i ett språk som det tyska, där alla substantiv kategoriseras efter grammatiskt genus som femininum, maskulinum eller neutrum, har dubbla former setts som lämpligast för att tydliggöra att även kvinnor utövar ett visst yrke (Wojahn 2015:40). Den könsneutraliserande strategin har då ansetts osynliggöra kvinnor. Wojahn (2015:40) noterar dock att de flesta forskare idag är överens

om att det snarare är politiska eller sociokulturella hänsyn som avgjort vilken strategi språkvården rekommenderat – ett tydligt exempel han tar upp är att olika lösningar förespråkades i Östtyskland (neutraliserande) och Västtyskland (specificerande), trots att språket var detsamma.

En viktig invändning mot införandet av dubbla former av typen *riksdagsman/riksdagskvinna* är att alla människor inte identifierar sig som antingen kvinnor eller män (*Språkrådet rekommenderar* 2023:47).² Dessutom kan det upplevas som omständligt att behöva skriva båda formerna varje gång fler än ett kön ska omnämnas. I många sammanhang är det dessutom irrelevant vilket kön en person identifierar sig med – det är personens yrkesfunktion som är det centrala (*Språkrådet rekommenderar* 2023:56). Milles (2016:42) framhåller dock att en risk med att ersätta en könsbunden form med en könsneutral sådan är att det resulterar i att det främst är kvinnor som omnämns med den nya, förment könsneutrala, formen, medan den äldre formen fortfarande används om män. Sådana tendenser noterades av Himanen (1990:69ff) vid användningen av *riksdagsledamot* som ersättning för *riksdagsman* i tidningstext från 1970 och 1980-talet: det var framförallt kvinnor som kallades riksledamöter. De riksledamöter som Milles (2016:43f) tillfrågade 2007 använde dock i mycket stor utsträckning just den beteckningen om sig själva, oavsett om de var kvinnor eller män: 97 % av de 177 personer som besvarade Milles enkät föredrog denna form, medan endast ett litet antal manliga riksledamöter hellre kallade sig själva *riksdagsmän*.

Det svenska Språkrådet avråder idag generellt från yrkesbeteckningar med efterledet *-man* ”i de fall där det är möjligt”.³ Yrkesbeteckningar för vilka detta i dagsläget inte anses möjligt är antagligen sådana för vilka det beskrivs att det saknas könsneutrala alternativ: *brandman*, *rådman* och *ombudsman*.⁴ För dessa gäller att ”inget könsneutralt alternativ fått fäste i språkbruket”.⁵ Det nämns dock också att detta kan ändras och att utvecklingen kan gå fort när ett könsneutralt alternativ anammas.

I en enkätundersökning om 31 olika yrkesbeteckningar som besvarades av 180 personer 1985 fann Himanen att *idrottsman* var det ord som flest ansåg vara omöjligt att använda om kvinnor: närmare 70 % svarade detta (Himanen 1990:103). Motsvarande siffror för *talman*, *talesman* och *polisman* var ca 10,

² Jfr den icke-binära forskaren Lann Hornscheidt som enligt Wikipedia ”has created controversy and prompted hateful comments on social media by asking to be addressed in a gender-neutral way, e.g. with the title ‘Professx’ (instead of ‘Professor’, which is male, or ‘Professorin’, which is female)”. Se Hornscheidt på https://en.wikipedia.org/wiki/Lann_Hornscheidt (hämtad 2023-01-24).

³ Se Språkrådets svar på frågan *Vilka yrkesbeteckningar ska man använda om man vill uttrycka sig könsneutralt?* i Frågelådan på <https://frageladan.isof.se/fragasr.py> (hämtad 2023-01-24).

⁴ För det sistnämnda, se Språkrådets svar på frågan *Finns det någon annan, mer könsneutral benämning än ombudsman?* i Frågelådan på <https://frageladan.isof.se/fragasr.py> (hämtad 2023-01-24).

⁵ Se referensen i not 3.

15 respektive 35 %. I en studie som genomfördes av Milles 22 år senare (dvs. 2007) var det 45 % av de 81 tillfrågade gymnasisterna och studenterna som ansåg att ordet *talman* var olämpligt att använda om kvinnor (se Milles 2016:38), dvs. en betydligt större andel av respondenterna än i Himanens äldre studie. Tyvärr är *talman* den enda yrkesbeteckning som förekommer i båda studierna och som därmed är möjlig att jämföra. Mest skeptiska var respondenterna i Milles undersökning 2007 mot att kalla en kvinna för *riksdagsman* (detta såg 60 % som olämpligt), vilket kanske är ett utslag av att det vid denna tidpunkt redan fanns ett etablerat könsneutralt alternativ (*riksdagsledamot*), vilket fortfarande idag (dvs. 2023) inte lika självklart existerar för flera av de övriga undersökta orden: *talman*, *ombudsman*, *tjänsteman* och *brandman* (vilka ansågs vara olämpliga som benämningar på kvinnor av 35–45 %). I *Språkrådet rekommenderar* (2023:46) påpekas att när ett könsneutralt ord som *riksdagsledamot* fick spridning ledde det också till att *riksdagsman* uppfattades som tydligare knutet till män än det varit tidigare. Kanske beror respondenternas ovilja att använda *riksdagsman* om kvinnor 2007 delvis på denna betydelseförskjutning.

I Språkrådets artikel i frågelådan om vilka yrkesbeteckningar som kan användas för att uttrycka sig könsneutralt ges flera alternativ till efterledet *-man*. Dessa citeras i sin helhet här:

- Byt ut *-man* mot *-person*: exempelvis *talesperson* i stället för *talesman*.
- Byt ut *-man* mot ett efterled som passar i det specifika sammanhanget: exempelvis *riksdagsledamot* i stället för *riksdagsman*.
- Byt ut *-man* mot en avledning: exempelvis *justerare* i stället för *justeringsman*.
- Stryk efterledet: exempelvis *polis* i stället för *polisman*.
- Byt ut yrkesbeteckningen till en könsneutral synonym: exempelvis *forskare* i stället [sic] *vetenskapsman*.⁶

Bland dessa råd syns en tydlig skillnad gentemot de råd som gavs i den nu på vissa punkter något daterade *Språkriktighetsboken* (2005). I *Språkriktighetsboken* (2005:82) konstaterades att ordet *-person* som efterled aldrig slagit igenom som en ersättning för *man* i svenska yrkestitlar och att de flesta antagligen tycker att ett ord som *justeringsperson* istället för *justeringsman* ”låter konstlat”. Dessutom varnas det uttryckligen för nyskapelser med ändelsen *-person*: ”Skapa inte ersättningsord med *-person* för ord på *-man* (t.ex. *talesperson* för *talesman*)” (*Språkriktighetsboken* 2005:87). Rådet är alltså det rakt motsatta mot det som Språkrådet idag ställer sig bakom. Aversionen mot ändelsen *-person* i *Språkriktighetsboken* är lite oväntad med tanke på att könsneutrala former annars rekommenderas även i denna bok, och särskilt med tanke på att ersättningsord med *-person* för *-mann* enligt de källor som Himanen (1990:27) hänvisar till har rekommenderats i norskan sedan 1980-talet. Birgitta Lindgren, som tidigare arbetade på Språkrådets

⁶ Se referensen i not 3.

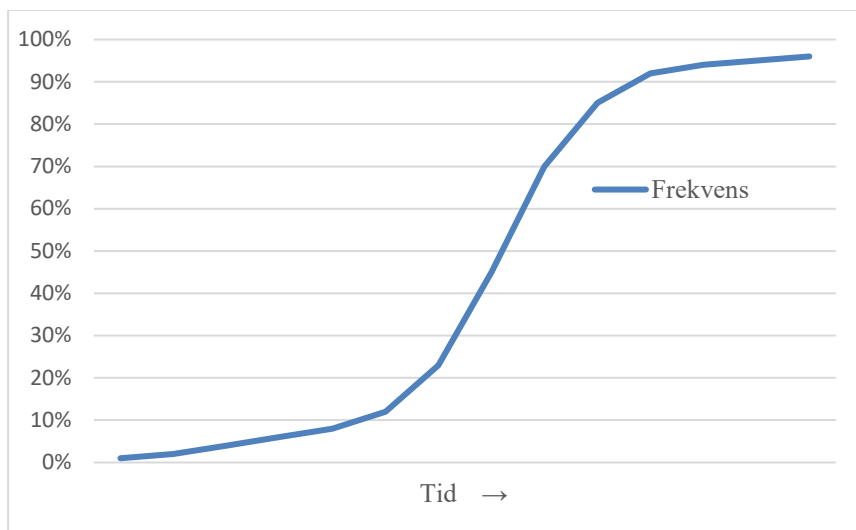
föregångare Svenska språknämnden, påpekar i en artikel om ämnet att det är ”en bedömning som kan behöva omvärderas” (Lindgren 2007:241). Detta har alltså också senare gjorts. I *Språkrådet rekommenderar* (2023:56) förklaras att många av de könsneutrala alternativformer som används idag har *-person* som efterled, vilket kanske också gör detta efterled mer produktivt.

I den här artikeln studeras åtta personbeteckningar i vilka efterledet *-man* bytts ut mot *-person*: *talesperson*, *presstalesperson*, *upphovsperson*, *gärningsperson*, *tjänsteperson*, *besiktningssperson*, *ombudsperson* och *bankperson*. Ord tillhörande alla de fyra första punkter som nämns i listan från Språkrådet ovan har dock analyserats eftersom även *riksdagsledamot*, *justerare/justeringsperson*, *idrottare/idrottsperson* och *polis* ingår i studien. Att undersöka skiftet mellan två helt olika ordformer som *vetenskapsman-forskare*, *fackman-expert*, *lekman-amatör* eller *god man-förvaltare* är mer komplicerat eftersom det kan finnas flera olika konkurrerande könsneutrala uttryck i omlopp; därmed är det svårt att ställa en gammal och en ny form mot varandra på det sätt som görs i den här studien. Ett liknande problem finns antagligen också med beteckningen *tjänsteperson*, vilket är den form Språkrådet rekommenderar, eftersom också andra ord skulle kunna användas – Språkrådet anger i artikeln om detta ord att det ibland går bra att använda andra uttryck, som *handläggare* eller *anställd*,⁷ och Milles (2016:44, 47) föreslår bl.a. *personal*, *anställd* eller *administration* som alternativ.

3 Språkförändring som en S-kurva

Att språkliga förändringar ofta följer en S-formad utveckling har diskuterats åtminstone sedan Chen (1972:474f) föreslog en sådan modell ifråga om fonologiska skiften i en kinesisk dialekt. Nevalainen och Raumolin-Brunberg (2003:53) beskriver hur S-kurvan har blivit ”a stock-in-trade for sociolinguists describing the spread of linguistic innovations”. Tanken är att den språkliga förändringen först går långsamt, därefter betydligt snabbare, och sedan återigen långsamt (se t.ex. Labov 1994:65). Denna förändring syns då som en S-formad frekvensökning över tid, där det som ökar exempelvis utgörs av andelen belägg på en ny språklig form (t.ex. ett ord eller en konstruktion), antalet kontexter som den nya formen kan användas i (t.ex. vilka grammatiska konstruktioner eller genrer den kan förekomma i) eller antalet personer som använder den nya formen (jfr Croft 2000:188ff, Denison 2003:59ff.). Se figur 1 för en illustration.

⁷ Se Språkrådets svar på frågan *Vad är mest könsneutralt, tjänsteman eller tjänsteperson?* i Frågelådan på <https://frageladan.isof.se/fragasr.py> (hämtad 2023-01-24) liksom *Språkrådet rekommenderar* (2023:57).

Figur 1. Språklig förändring som en S-kurva.

En S-formad utveckling är emellertid inte begränsad till språkliga förändringsprocesser; spridningen av många andra innovationer följer samma mönster, t.ex. anammandet av nya idéer eller ny teknik (Rogers 1995:257).

Den här typen av S-formade frekvensökningar har konstaterats vid en mängd olika språkförändringar (se t.ex. studierna som beskrivs i Aitchison 2013:93ff, Nevalainen 2015 och Tagliamonte 2015). Feltgen, Fagard och Nadal (2017) har analyserat 408 franska ord och konstruktioner som utökat sitt betydelseomfång från 1321 till idag och konstaterar att 295 av dessa (dvs. drygt 70 %) har genomgått en S-formad ökning någon gång under perioden. De beskriver resultaten av sin undersökning som ”a robust statistical validation” av detta utvecklingsmönster (Feltgen, Fagard & Nadal 2017:3). Samma S-formade utveckling har till och med föreslagits kunna spåras i enskilda individers språk, genom jämförelser av texter skrivna vid olika tidpunkter. Nevalainen (2015, opaginerad) menar att det går att se ”an approximate S-shaped curve or a part of it” i 7 av 10 studerade personers texter vid undersökningen av ett språkdrag i texter från perioden 1570–1670.

Tagliamonte (2015, opaginerad) slår fast att det knappast går att veta precis vad som kommer att förändras och när en språkförändring kommer att ske, men att en förändring som redan har påbörjats troligen kommer att följa en förutsägbar väg ”unless social influences are strong enough to shock the system into a different trajectory”. Denna förutsägbara väg motsvarar enligt såväl henne som Nevalainen (2015) en S-formad utveckling:

Given my experience in tracking language variation and change across two continents and innumerable community-based data sets, it is clear that once a change gets going, it has a predictable trajectory of development. In terms of

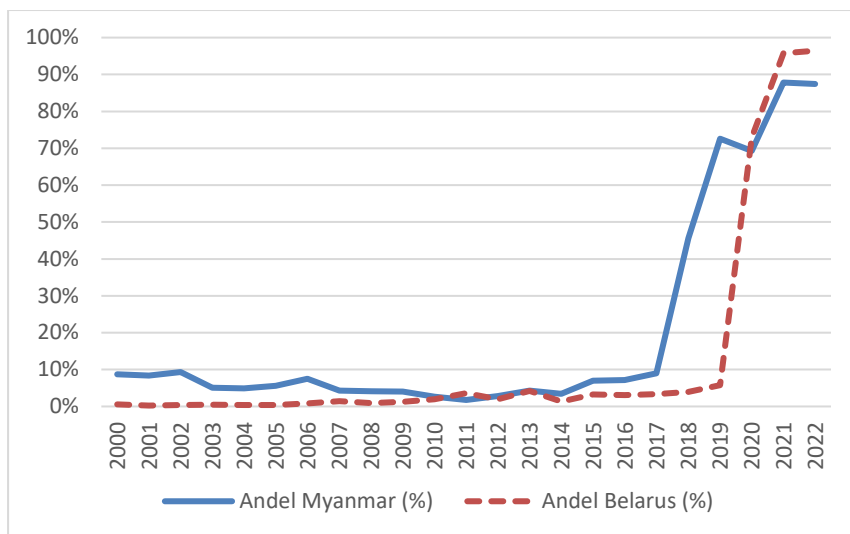
frequency, a progression that follows an S-curve is highly foreseeable. (Tagliamonte 2015, opaginerad)

The S-curve pattern is one that has stood the test of time well enough to merit its current status as a fitting abstraction in describing the unfolding of the process of language change over time, at least in light of the variationist sociolinguistic work done so far. (Nevalainen 2015, opaginerad)

Särskilt användbar har S-kurvan enligt Blythe och Croft (2012:270) visat sig vara för att beskriva hur en språklig variant byts ut mot en annan. I en meta-översikt som dessa forskare presenterar av flera olika undersökningar av sådana förändringar visade sig 22–23 av 39 frekvensökningar följa ett S-format mönster. Ytterligare 13 av de 39 förändringarna skulle enligt Blythe och Croft kunna tolkas som att de visar början eller slutet på en S-formad utveckling. Slutligen finns också 3 förändringar som bromsas och går bakåt igen, vilket enligt Blythe och Croft (2012:279) kan innebära att de följer en S-formad utveckling fram till den punkt då utvecklingen plötsligt går åt andra hållet.

Vad gäller de 13 förändringar vilka beskrivs kunna motsvara inledningen eller avslutningen av en S-formad ökning anser jag dock knappast att det går att dra några säkra slutsatser alls ifråga om en eventuell överensstämmelse med S-formen. För 8 av dessa 13 hänvisar Blythe och Croft (2012) till Nevalainen och Raumolin-Brunberg (2003), men en närmare genomgång av deras gemensamma studier ger knappast några bevis för att det skulle röra sig om S-formade förändringar. I flera fall är frekvensförändringarna mycket små och i ett exempel utgår undersökningen endast från två olika nedslag i tid (se Nevalainen & Raumolin-Brunberg 2003:63, 73, 78). En mer försiktig tolkning av resultatet från de undersökningar som sammanfattas av Blythe och Croft (2012) skulle alltså kunna vara att som mest 23 av 39 analyserade språkförändringar följer ett S-format mönster, medan 16 inte gör det. Nevalainen och Raumolin-Brunberg (2003:79) påpekar själva att även om S-kurvan kan ses som ett idealiserat mönster för språkförändring är det flera av deras 14 undersökta exempel som inte entydigt följer modellen: ”Some are more of the roller-coaster type, with rises and falls following each other”. Trots detta anger Nevalainen i en senare artikel att 12 av de 14 förändringarna följer S-kurvan ”to varying extents” (Nevalainen 2015, opaginerad).

Blythe och Croft (2012:280) menar också att de inte känner till något exempel på språkliga förändringar som istället för S-formen följer en rak, linjär ökning eller en mycket snabb, plötslig ökning med en efterföljande långsam avslutningsfas. Att den typen av plötsliga språkförändringar kan förekomma i speciella fall syns dock i figur 2, där jag presenterar data över andelen svenska tidningsartiklar som innehåller namnen *Myanmar* respektive *Belarus* i relation till antal artiklar som innehåller dessa namn och *Burma* respektive *Vitryssland* i presstext från Retriever för perioden 2000–2022.

Figur 2. Andel artiklar innehållande namnen Myanmar respektive Belarus av Burma/Myanmar respektive Vitryssland/Belarus i presstext 2000–2022, utifrån data i Retriever.

Som framgår av figur 2 stiger andelen artiklar innehållande namnen *Myanmar* respektive *Belarus* mycket plötsligt efter en period under vilken det nästan uteslutande varit namnen *Burma* respektive *Vitryssland* som använts av journalisterna. Här handlar det förstås om två mycket specifika fall – de plötsliga förändringarna beror på att många medier i juni 2018 respektive juni 2020 ändrade policy för hur länderna skulle benämnas. Det rör sig därmed om en tydlig förändring uppifrån; detta var inte någonting som den enskilda journalisten själv hade att ta ställning till i sin nyhetsrapportering. Ett snarlikt exempel presenteras av Ghanbarnejad m.fl. (2014) utifrån data som rör den tyska stavningsreformen 1996. Denison (2003:68) påpekar att S-kurvan ”neither is as simple nor as uniform a phenomenon as is sometimes assumed” och varnar för att se S-formen som den enda väg språkförändringar kan ta. De flesta språkliga skiften utgörs dock knappast av den typen av språkvårdsreformer som den tyska stavningsreformen (eller det svenska namnbytet) illustrerar (Feltgen, Fagard & Nadal 2017:12).

4 Metod och material

Undersökningen utgår huvudsakligen från det svenska dagstidningsmaterial som finns tillgängligt via databasen Retriever research (Mediearkivet). De medietyper i Retriever som inkluderats i studien är *print* och *webb* (däremot inte de två övriga typerna *TV & radio* eller *podcast*). Endast svenska källor kategoriserade som antingen riksmidia (t.ex. *Dagens Nyheter*), regionmedia (t.ex. *Sydsvenskan*) eller lokalmedia (t.ex. *Filipstads Tidning*) har ingått i

studien. Fördelningen av dessa kategorier i Retriever i januari 2023 presenteras i tabell 1.

Tabell 1. Antal svenska källor för medietyperna print och webb i Retriever research i januari 2023.

Typ av källa	Antal
riksmedia	80
regionmedia	232
lokalmmedia	846
<i>Totalt</i>	<i>1 158</i>

Som framgår av tabell 1 uppgår antalet källor i januari 2023 till totalt 1 158 stycken, av vilka lokala medier utgör den största delen. Detta ska dock inte tolkas som att det totalt finns 1 158 olika dagstidningar i materialet. För de tre olika tidningar som nämndes ovan finns totalt 14 källor eftersom olika varianter av samma tidning räknas separat i databasen, t.ex. *Dagens Nyheter – Värden*, *Dagens Nyheter Förstasidan pdf*, *Filipstads Tidning* (print), *Filipstads Tidning* (webb) och *Filipstads Tidning* (plus – dvs. material som är låst för icke-prenumeranter) osv. För en hel del av dessa 1 158 källor finns dessutom enbart artiklar från vissa tidsperioder, vilket innebär att antalet källor vid sökningar över längre tidsperioder i praktiken varierar mellan olika år.

Min undersökning har utgått från 20 personbeteckningar med efterledet *-man* och motsvarande könsneutrala beteckningar. För 8 av de ordpar jag inledningsvis har analyserat har jag emellertid funnit färre än 50 artiklar totalt med den könsneutrala formen under perioden 1995–2022 – detta gäller *talman-talperson*, *ordningsman-ordningsperson*, *lekman-lekperson*, *fackman-fackperson*, *nämndeman-nämndeperson*, *rådman-rådperson*, *lagman-lagperson* och *brandman-brandperson*. Dessa har jag därmed ansett vara så ovanliga att jag inte inkluderat dem i resultatredovisningen alls. De 12 par beteckningar som därmed ingår i resultatredovisningen är följande: *talesman-talesperson*, *presstalesman-presstalesperson*, *upphovsman-upphovsperson*, *gärningsman-gärningsperson*, *tjänsteman-tjänsteperson*, *besiktningsman-besiktningsperson*, *ombudsman-ombudsperson*, *bankman-bankperson*, *riksdagsman-riksdagsledamot*, *polisman-polis*, *idrottsman-idrottare/idrottsperson* och *justeringsman-justerare/justeringsperson*. För två av beteckningarna rör det sig alltså om två olika konkurrerande könsneutrala ord (*idrottare/idrottsperson* respektive *justerare/justeringsperson*).

För vart och ett av dessa ord har jag undersökt när de nya könsneutrala formerna först dök upp i Retriever. I sökningen efter förstabelägg har jag inkluderat böjningsformer genom att göra trunkerade sökningar (t.ex. *talesperson**, vilket genererar alla artiklar med ord som börjar på *talesperson*, såsom *talespersons*, *talespersoner*, *talespersoners*), förutom för ordet

bankperson, eftersom en trunkerad sökning genererade väldigt många exempel på ordet *bankpersonal*, och *polis* för vilket jag sökte på *en polis* utan trunkering. Sökningarna har gjorts för perioden 1980–2022, men jag har också för varje ord noterat den datering av förstaexempel som ges i *Svensk ordbok* och anger också denna i redovisningen av resultatet.

Vidare har jag analyserat de könsneutrala formerna med avseende på absolut och relativ frekvens under perioden 1995–2022 i det material som preciserades ovan. Sökningar i databasen har gjorts på grundformen (inte lemmatiserade former, eftersom sådana sökningar inte var möjliga i Retriever vid tidpunkten för sökningarna).⁸ För *polis* har sökningar gjorts med obestämd artikel (*en polisman* respektive *en polis*) eftersom resultatet annars inkluderar många artiklar i vilka hela poliskåren omtalas som *polis*. Eftersom orden *justerare* och *idrottare* har samma form i singular och plural har dessa i alla sökningar jämförts med övriga ord i båda dessa former (*justeringsman/justeringsmän* och *justeringsperson/-er* respektive *idrottsman/idrottsmän* och *idrottsperson/-er*). I de fall ökningen av den könsneutrala formen av ordet ser ut att ha påbörjats längre tillbaka än det är möjligt att finna material för i Retriever har jag kompletterat data med sökningar i KB:s svenska dagstidningsmaterial. Detta gäller orden *riksdagsledamot*, *en polis* och *idrottare/idrottsperson*.

Dessutom har jag genomfört samma undersökning för motsvarande personbeteckningar med efterledet *-kvinna* (t.ex. *presstaleskvinna*, *polis-kvinna*) i Retriever. Eftersom antalet belägg på sådana former är få redovisar jag emellertid inte dessa data som en utveckling över tid utan istället enbart som en sammantagen frekvens för perioden 2000–2022.

Frekvens innebär i Retriever inte antalet förekomster på ett visst ord i artiklarna utan antalet artiklar i vilka detta ord förekommer – ordet kan alltså finnas med flertalet gånger i en och samma artikel men detta räknas ändå som en enda förekomst. I KB:s material utgörs frekvens istället av antalet tidningssidor som den sökta formen förekommer på, inte artiklar som i Retriever (en tidningssida kan ju innehålla mer än en artikel). Skillnaden mellan dessa två sätt att räkna frekvens bör dock i praktiken inte vara särskilt stor för de former som analyseras här.

Med relativ frekvens avses här andelen artiklar/sidor som innehåller den könsneutrala beteckningen, i relation till det totala antalet artiklar/sidor som innehåller antingen denna form eller motsvarande form med *-man*. På så sätt spelar det ingen roll att materialets omfång i databaserna varierar från år till år och att det totala antalet belägg därmed varierar.⁹

⁸ Det är däremot möjligt att göra trunkerade sökningar. Eftersom dessa visat sig generera många träffar på ord som inte är relevanta för den här undersökningen (t.ex. *bankpersonal* och *tjänstepersonal*), och därmed skulle kräva en manuell genomgång för att sortera bort felträffar, har jag dock valt att endast utgå från grundformen på ordet.

⁹ För att artiklar som innehåller både formen med *-man* och en könsneutral form inte ska räknas två gånger har jag vid uträkningen av relativ frekvens och det osäkerhetsindex som beskrivs nedan först exkluderat antalet artiklar med båda former från det totala antalet

Slutligen har jag också studerat hur många artiklar som innehåller *både* den äldre formen med *-man* och en nyare, könsneutral form, i relation till antalet artiklar med någon av formerna. Med denna undersökning försöker jag komma åt i hur stor utsträckning journalisterna varit osäkra på vilken form de ska använda. I artikeln benämns resultatet av denna analys som ett *osäkerhetsindex*, med inspiration från Rosenkvist (2022), som använder ett *ambiguitetsindex* i några av sina undersökningar av syntaktiska språkförändringar. Detta index gör det möjligt att jämföra olika ord med varandra. Har t.ex. osäkerheten varit större när det gäller skiftet från *talesman* till *talesperson* än från *presstalesman* till *presstalesperson*? Vid jämförelser av osäkerhetsindex bör man emellertid betänka att sannolikheten rimligen är större att två olika former förekommer i samma artikel i långa artiklar än i kortare sådana. Därmed kan vilket ämne artiklarna behandlar antagligen påverka resultatet.

Viktigt att ta hänsyn till vid en undersökning av material från Retriever är att det finns en del dubletter i materialet, eftersom en artikel kan förekomma i såväl print som webb-version. Ett ännu större problem är att det förekommer dubletter i form av artiklar från nyhetsbyrån TT, vilka publicerats i flertalet olika (särskilt lokala) tidningar. Detta gör det angeläget att inte dra förhastade slutsatser utifrån mindre variationer i materialet; det krävs ett ganska stort underlag för att kunna säga någonting säkert om en eventuell förändring över tid. I den här artikeln har jag därför valt att i analysen av frekvensförändringar bortse från data från år som vid sökningar genererat mindre än 500 belägg på formen med *-man* och motsvarande könsneutrala form tillsammans. Eftersom några av de artiklar som innehåller både formen med *-man* och en könsneutral form utgörs av metadiskussioner av vilken form som är mest lämplig att använda bör man också ifråga om osäkerhetsindex låta bli att dra alltför långtgående slutsatser utifrån få belägg. I det här fallet har jag satt en (förvisso måhända godtycklig) gräns vid 50 artiklar per år: det är först när det under ett år förekommer minst 50 artiklar med båda former som jag inkluderar detta år och de efterföljande åren i analysen av journalisters osäkerhet. Detta har fått till följd att jag för fem av de tolv ordparen inte redovisar några data för osäkerhetsindex alls, eftersom det finns för få artiklar med båda former i det analyserade materialet. Detta gäller orden *upphovsman-upphovsperson*, *besiktningsman-besiktningsperson*, *ombudsman-ombudsperson*, *bankman-bankperson* och *justeringsman-justerare/justeringsperson*.

5 Resultat

I det följande redogör jag först i avsnitt 5.1 för resultatet av undersökningen ifråga om de åtta orden med efterledet *-person*. Därefter beskriver jag i avsnitt 5.2 de fyra ord som har en annan könsneutral form. Båda dessa avsnitt

artiklar. Det innebär att en artikel som innehåller både ordet *talesman* och ordet *talesperson* endast har inkluderats en gång i siffran över det totala antalet artiklar innehållande något av de två orden.

innehåller fyra delar i vilka jag först går igenom förstabelägg för den könsneutrala formen i Retrievers dagstidningsmaterial, därefter hur vanlig den nya formen varit över tid i relation till den äldre formen med *-man*, vidare hur vanliga motsvarande ord med efterledet *-kvinna* är och slutligen osäkerhetsindex, dvs. hur stor andel av artiklarna som innehåller både en personbeteckning med *-man* och motsvarande könsneutrala form.

5.1 Personbeteckningar med byte av efterledet *-man* till *-person*

Jag har funnit åtta personbeteckningar för vilka en könsneutral ersättningsform med *-person* förekommer minst 50 gånger i det analyserade materialet under perioden 1995–2022: *talesperson*, *presstalesperson*, *upphovsperson*, *gärningsperson*, *tjänsteperson*, *besiktningsperson*, *ombudsperson* och *bankperson* (*justeringsperson* och *idrottsperson* diskuteras tillsammans med övriga former i avsnitt 5.2 nedan). Av dessa är *bankperson*, *ombudsperson* och *besiktningsperson* ovanliga: de förekommer endast i 96, 141 respektive 341 artiklar i de tidningstexter jag studerat under perioden 1995–2022, vilket kan jämföras med exempelvis *presstalesperson*, som omnämns i 620 883 artiklar under samma period, eller *gärningsperson*, som förekommer i 32 037 artiklar. Se bilagan för tabeller över absoluta och relativa frekvenser. I det följande beskriver jag de könsneutrala personbeteckningarna närmare.

Förstabelägg

Förstabelägg i Retriever, med årtal i kronologisk ordning, presenteras nedan. Det aktuella ordet är fetmarkerat. I de fall det funnits fler än ett belägg från samma år har jag valt det äldsta. För de fyra ord som finns upptagna i *Svensk ordbok* (webb 2021) har jag även inom parentes inkluderat från vilket år ordboken anger att ordet är belagt.

- (1) Kvinnan kunde chockad ta sig till en närboende polisman och berätta vad som hänt. Denne kontaktade en kollega och tillsammans lyckades de på några timmar lokalisera **gärningspersonerna** efter ett tursamt spaningsarbete. (*Västerbottens-Kuriren*, 19 dec. 1988) (*Svensk ordbok*: 1992)
- (2) En dag ringde vi hemkommunen och berättade att sexåringen Freja vill börja skolan. Vederbörande **tjänsteperson** sade vänligt att vi får se. Vi får väl göra skolmognadstest först. (*Expressen*, 21 feb. 1991) (*Svensk ordbok*: 1895)
- (3) Bland produktidéerna finns flera som ännu är hemliga, eftersom **upphovspersonerna** ännu inte hunnit patentsöka dem, bl a olika typer av containrar, metoder och apparater för att mäta hur jorden andas och för att mäta bettet i käken, fotoblixtar och laddgeneratorer. (*Västerbottens-Kuriren*, 4 maj 1991) (*Svensk ordbok*: 1946)

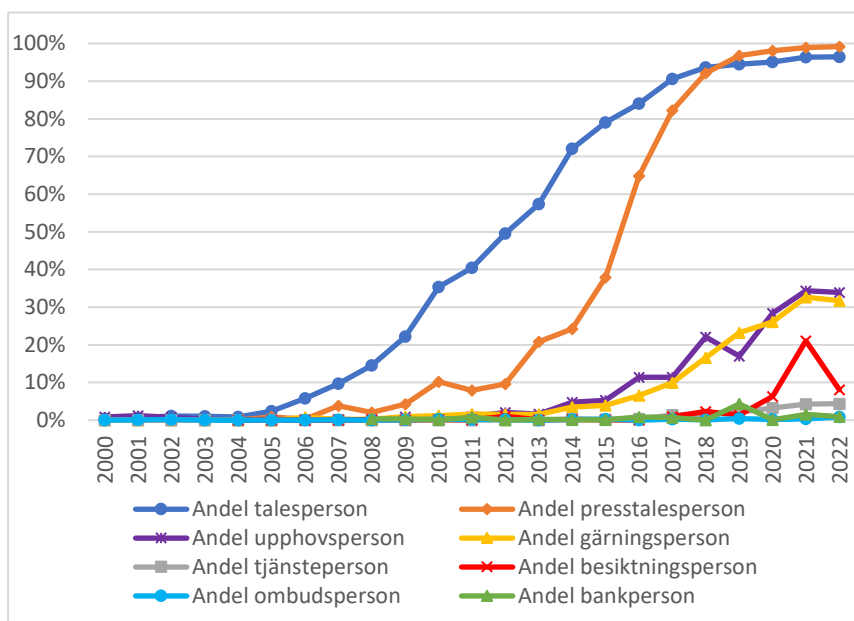
- (4) Berlins **talespersoner** pekade åt alla håll. En av dem var förbundskansler Helmut Kohl själv. (*Expressen*, 27 juni 1991) (*Svensk ordbok*: 1984)
- (5) Trots det vet Leif Pagrotsky knappt vilka företag förmögenheten är investerad i. – Nej, jag betalar dyra pengar för att en **bankperson** ska sköta om aktierna. (*Aftonbladet*, 24 mars 1996)
- (6) Alla bilägare vet hur det känns: **besiktningsspersonen** hummar och tittar och knackar och knappar på sin handdator – och när utslaget kommer är man lätt kallsvettig. (*Aftonbladet*, 10 aug. 1999)
- (7) Medieproducenter: Låt medieföretagens jämställdhetsplaner omfatta även medieinnehåll. Gör genuslathund för redaktionellt arbete. Gör det lättare för enskilda medborgare att påverka mediernas innehåll, genom att inrätta en **ombudsperson** för publik- och läsarkontakter. (*Göteborgs-Posten*, 5 juni 2001)¹⁰
- (8) Cynthia Nixon, som kallas kvartettens [dvs. från tv-serien *Sex and the city*] fredsmäklare, kunde enligt hennes [dvs. Cynthias] **presstalesperson** inte delta på grund av en fotografering. (*Aftonbladet*, 25 juli 2001)

De åtta förstabeläggen är från perioden 1988–2001 och publicerade i fyra olika tidningar: *Aftonbladet* (3 exempel), *Expressen* (2 exempel), *Västerbottens-Kuriren* (2 exempel) och *Göteborgs-Posten* (1 exempel). Det kan också noteras att både artikeln innehållande *tjänsteperson* och den med *talesperson* är skrivna av samma journalist samma år. Ifråga om förstabelägg kan alltså enskilda skribenters preferenser avspeglade sig i materialet.

Relativ frekvens

I figur 3 syns andelen artiklar som innehåller den könsneutrala formen för de åtta personbeteckningarna under perioden 2000–2022. Andelen artiklar är beräknad i relation till det totala antalet artiklar som innehåller antingen den könsneutrala formen eller formen med *-man*, utifrån förekomsten i Retriever. Exakta siffror finns i bilagan (se tabell 1 och 2). För några av orden finns i början av perioden ganska få belägg. I figuren redovisas därför enbart år för vilka det finns minst 500 artiklar totalt med de två formerna. *Upphovsman-upphovsperson* uppnår denna gräns först 2002, *besiktningssman-besiktningssperson* 2004 och *bankman-bankperson* så sent som 2008. Ökningen av de könsneutrala formerna sker dock senare än så för alla dessa tre ordpar, som framgår av figur 3.

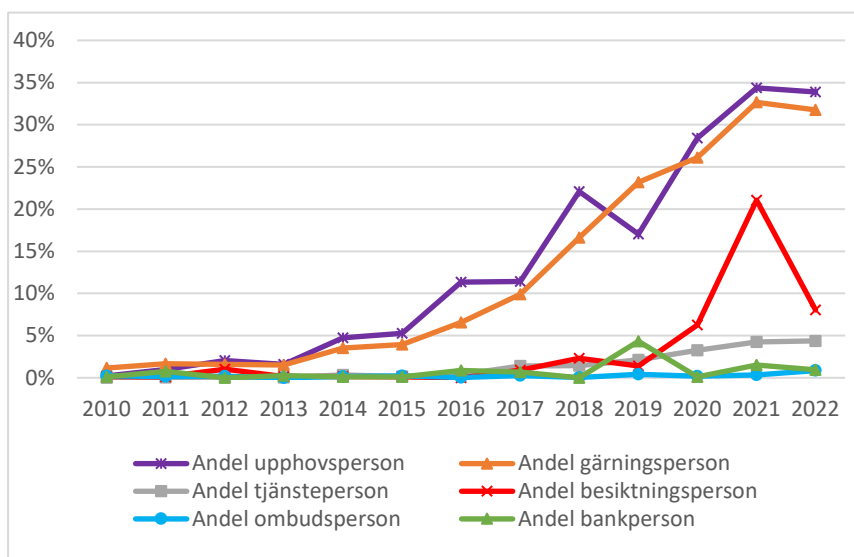
¹⁰ Det finns ett äldre exempel från 1996, men då med det engelska ordet *ombudsperson*.

Figur 3. Andel artiklar innehållande könsneutrala personbeteckningar med *-person*, av alla artiklar med denna form eller motsvarande form med efterledet *-man*.

Som framgår av figur 3 påbörjas ökningen av den könsneutrala formen i förhållande till motsvarande form med *-man* först för *talesperson* 2005, för att därefter följas av *presstalesperson* ett par år senare. Båda dessa former ökar snabbt och följer en tydligt S-formad utveckling med en långsammare ökningstakt inledningsvis och avslutningsvis. Särskilt snabb har ökningen varit för *presstalesperson*, som på bara sex år (mellan 2012 och 2018) ökar från en andel om knappt 10 % till 92 %. Kanske upplevdes det som ett litet steg att byta ut *presstalesman* mot motsvarande ord med *-person* efter att *talesman* redan hade börjat ersättas med *talesperson* några år tidigare. Utvecklingen kunde därmed ske i analogi med detta ord. År 2022 innehåller 99 % av alla artiklar med någon av formerna *presstalesman/presstalesperson* den senare formen. Motsvarande siffra för *talesperson* är 96 %.

För övriga könsneutrala personbeteckningar har ökningen varit mindre och den är därmed svårare att följa i figur 3. I figur 4 nedan presenteras därför en mer detaljerad bild av skeendet, med *talesperson* och *presstalesperson* exkluderade och tiden avgränsad till 2010–2022. Observera att det maximala värdet på skalan på den lodräta axeln nu är 40 %.

Figur 4. Data från figur 3 med tidsperioden begränsad till 2010–2022 och maxvärde 40 % på y-axeln.

Av figur 4 framgår att andelen artiklar innehållande orden *upphovsperson* och *gärningsperson* båda ökar under perioden 2010–2022, även om *upphovsperson* följer en något ojämn utveckling med en minskning 2019. År 2022 är andelen artiklar med *upphovsperson* 34 %; motsvarande siffra för *gärningsperson* är 32 %. Också *tjänsteperson* ökar något under perioden, även om denna form fortfarande är ovanlig: 2022 är det endast drygt 4 % av artiklarna med *tjänsteman/tjänsteperson* som innehåller ordet *tjänsteperson*. Det är möjligt att ordet hellre byts ut mot ett helt annat ord; som angavs i avsnitt 2 ovan har såväl *personal* som *handläggare*, *anställd* och *administration* föreslagits som alternativa könsneutrala ord för samma yrkeskategori.

Både *bankperson* och *besiktningssperson* ser ut att följa en ojämn utveckling. Detta beror dock sannolikt främst på begränsningar i materialets omfång: för *bankperson* motsvarar den lilla ökning som syns 2019 endast 33 artiklar, för *besiktningssperson* utgörs antalet artiklar 2021 visserligen av 168 stycken, men många av dessa är dubletter. Det går alltså knappast att dra några slutsatser om utvecklingen ifråga om dessa två ord, mer än att de könsneutrala formerna inte slagit igenom i någon större utsträckning i tidningstext: endast totalt 81 respektive 337 artiklar i materialet 2010–2022 innehåller orden *bankperson* respektive *besiktningssperson*.

Allra ovanligast är dock *ombudsperson*, som inte ser ut att genomgå någon förändring alls i materialet. Språkrådet anger också att ordet *ombudsperson* förekommer ganska sällan och pekar på två skäl till att den könsneutrala formen kan ha svårt att få fäste: dels att det svenska ordet lånats in till många

andra språk (det nämns dock att den kvinnliga motsvarigheten i tyska är *Ombudsfrau*), dels, och antagligen viktigare, att ordet förekommer i flera olika myndighetsnamn som *Diskrimineringsombudsmannen* och *Barnombudsmannen*.¹¹ En liknande svårighet finns antagligen med beteckningen *talman*, eftersom jag endast har kunnat finna totalt 19 artiklar med ordet *talperson* från perioden 1995–2022 (en del av dessa ser dessutom ut att vara felskrivningar för *talesperson*) – detta ord har jag därmed inte inkluderat i resultatredovisningen alls. För *talman* gäller också att det endast finns en enda person i Sverige som innehar denna titel (samt två vice talmän), och att detta sedan 2002 alltid varit en man, vilket kan ha gjort att behovet av en könsneutral titel upplevts som litet. Ca 35 respektive 45 % av Milles tillfrågade informanter 2007 tyckte dock att orden *ombudsman* respektive *talman* var olämpliga att använda om kvinnor (Milles 2016:38).

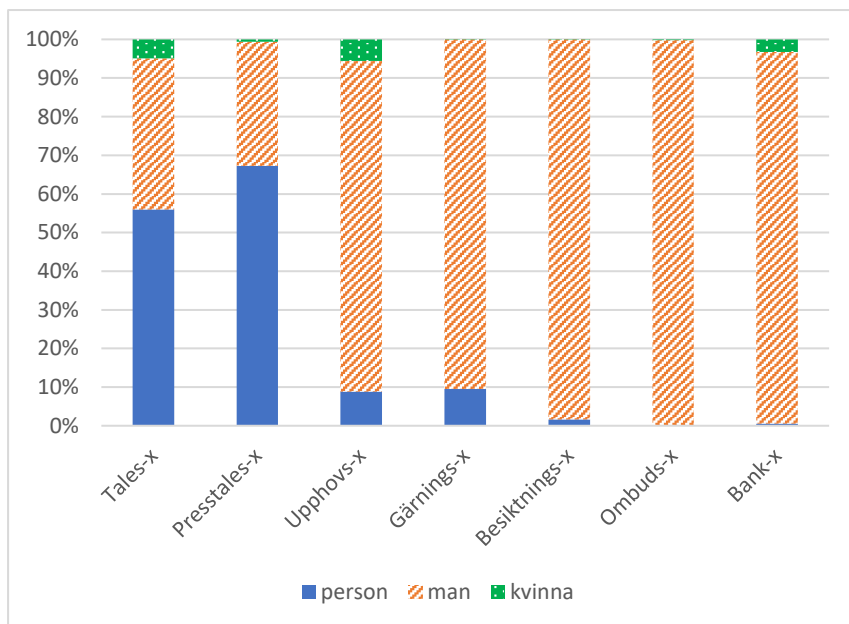
Motsvarande ord med efterledet -kvinna

Hur ser det då ut med personbeteckningar med efterledet *-man* utbytt mot *-kvinna*, vilka skulle kunna konkurrera med ord med efterledet *-person*? Sådana nyskapade könsspecificerande ord rekommenderas visserligen inte av språkvården i Sverige, men är det gängse sättet att skapa nya yrkesbeteckningar för kvinnor i Tyskland (se avsnitt 2 ovan).

I det analyserade materialet visar sig personbeteckningar med efterledet *-kvinna* vara mycket ovanliga. Eftersom beläggen i vissa fall är få från varje år är det inte meningsfullt att illustrera utvecklingen över tid. I figur 5 presenteras därför istället en jämförelse av andelen artiklar innehållande orden med efterleden *-person*, *-man* respektive *-kvinna* för perioden 2000–2022 totalt.¹² Ordet *tjänstekvinna* har fått utgå här eftersom det enligt *Svensk ordbok* (2021, webb) har innebörden ’tjänarinna’ och därmed inte motsvarar ’kvinnlig tjänsteperson’.

¹¹ Se Språkrådets svar på frågan *Finns det någon annan, mer könsneutral benämning än ombudsman?* i Frågelådan på <https://frageladan.isof.se/fragasr.py> (hämtad 2023-01-24).

¹² Här har inte artiklar som innehåller flera av dessa former exkluderats, vilket innebär att en artikel som innehåller alla tre former kommer att ha räknats med tre gånger i det totala antalet artiklar. Sådana artiklar är dock generellt mycket få, så detta har knappast någon betydelse för resultatet.

Figur 5. Jämförelse av andel artiklar med personbeteckning med efterleden -person, -man och -kvinna, perioden 2000–2022.

Som framgår av figur 5 dominerar efterleden på *-man* stort för alla ord utom för *talesperson* och *presstalesperson*, sett till perioden 2000–2022 som helhet. Efterledet *-kvinna* är ovanligt för alla personbeteckningarna, men det förekommer en del exempel på *taleskvinna*, *upphovskvinna* och *bankkvinna*. Dessa uppgår dock endast till 3–6 % av beläggen på någon av formerna. För övriga former är motsvarande ord med efterledet *-kvinna* mindre än 1 %. Figuren visar också att det är vanligare med *bankkvinna* än *bankperson* och att skillnaden mellan *upphovsperson* och *upphovskvinna* inte är så stor; dessa ord förekommer i 9 respektive 6 % av artiklarna.

Osäkerhetsindex

För att få en tydligare bild av förändringarna har jag också analyserat hur många artiklar som innehåller både ett ord med efterledet *-man* och motsvarande könsneutrala ord. De äldsta artiklar jag har funnit med båda former i Retriever presenteras i tidsordning nedan.¹³

¹³ Sökningarna har gjorts med trunkering utifrån söksträngar av typen *gärningsman** AND *gärningsperson**, förutom för *besiktningsperson* och *bankperson* som genererade väldigt många felträffar på *besiktningspersonal* och *bankpersonal* och därför analyserades utan trunkering. I några fall finns äldre belägg som antingen utgörs av metaanvändning (dvs. ordvalet diskuteras) eller är svåra att förstå. För *ombudsperson* har äldre belägg som handlar om organisationen *Kosovo Ombudsperson Institute* exkluderats.

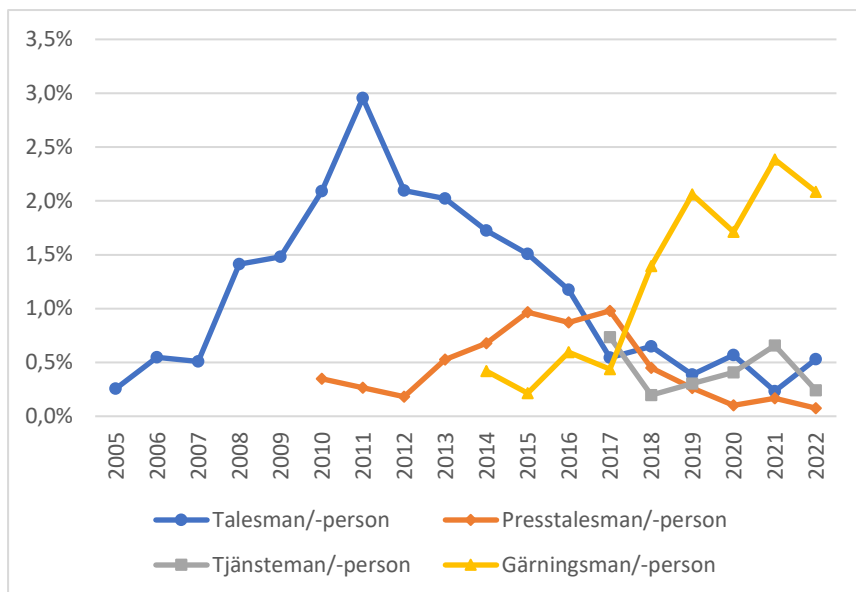
- (9) Gabriella och Ulrika Anderssons syster Helena, 22, har varit försvunnen i åtta veckor. I dag vädjar de i ett brev i Expressen direkt till **gärningsmannen**: – Ni som vet något om vår Helena, hör av er till polisen. [...] – Därför ställde vi upp i TV, därför skriver vi brev till **gärningspersonen**, säger Gabriella och Ulrika. (*Expressen*, 8 aug. 1992)
- (10) Ett möte med Labours **talesman** i transportfrågor låter inte särskilt upphetsande, men den internationella pressen möter upp i drivor vid partihögkvarteret. **Talespersonen** i fråga heter Glenda Jackson, flera gånger Oscarbelönad skådespelerska. (*Dagens Nyheter*, 16 april 1997)
- (11) Jag har aldrig varit med om att en medarbetare inte velat göra rätt för sig, men det betyder inte att kunden alltid är nöjd för det. Då kan **ombudsmannen** hjälpa till. Det spar konflikter och det lönar sig för oss och också för kunden. Jag hoppas att det skapar goodwill. Hur ska **ombudspersonen** arbeta? – Han eller hon kommer att få ta hand om de kunder som organisationen inte klarar av. (*Svenska Dagbladet*, 12 dec. 2002)
- (12) Men hindren ligger även i definitionen av vem som ska kallas konstnärlig **upphovsman**. [...] Därmed är det svårt att motivera att vissa bibliotek ger ersättning för utlån men inte andra; att **upphovspersonen** får ersättning för lån på ett bibliotek, men ingenting när samma verk lånas på ett bibliotek ett par kvarter bort. (*Svenska Dagbladet*, 12 nov. 2003)
- (13) Det är framför allt parkområden i centrala Göteborg som vi inriktar vår bevakning mot, säger Stefan Gustafsson, **presstalesman** vid polisen i Västra Götaland. [...] Det fanns en medlem från Hells Angels på festen som var efterlyst, han kommer att föras tillbaka till anstalten, säger Pia Theselius, polisens **presstalesperson**. (*Västerbottens Folkblad*, 30 april 2007)
- (14) Den ena är Anders Fällman, vd för konkurrenten och storägaren Invik. Den andre är en mycket senior **bankman**. [...] Den andra är en mycket senior **bankperson** som med sin erfarenhet och kompetens skulle kunna föra Carnegie vidare och skapa förtroende för företaget både utåt och inåt i organisationen. (*Dagens Industri*, 11 okt. 2007)
- (15) Det saknas samordning, styrdokument och strukturstöd i inköpsprocessen och rutiner som säkerställer att de

tjänstepersoner som handlägger upphandlingar har nödvändig och aktuell kunskap inom området. I praktiken innebär detta att organisationen överlåter ansvaret för att det ska bli rätt på den enskilda **tjänstemannen** [...]. (*Göteborgs Fria Tidning*, 19 mars 2012)

- (16) En **besiktningsperson** från Länsstyrelsen åkte först ut för att titta på skadorna, men ville ha ytterligare ett utlåtande eftersom attacker på häst är så ovanliga. Jens Karlsson, som är **besiktningsman** från Viltskadecenter vid Sveriges Lantbruksuniversitet, har nu gjort bedömningen att hästen inte skadades av något rovdjur. (*Dalarnas Tidningar*, 8 aug. 2012)

Som framgår av många av exemplen ovan är det inte ovanligt att olika beteckningar förekommer i samma stycke. I något fall beror bytet av en beteckning med *-man* mot en beteckning med *-person* troligen på att det först är en man och sedan en kvinna som omtalas (se 13 ovan), eller på att det först är personer i allmänhet som avses, och därefter en specifik kvinna (se 10). I ett par av exemplen används olika ordval av olika personer i artikeln – journalisten använder en form av ordet och en intervjuad person en annat (se 9 och 11).

För de ordpar och år för vilka det finns minst 50 artiklar innehållande både ordet med efterledet *-man* och den könsneutrala motsvarigheten med *-person* redovisas i figur 6 ett osäkerhetsindex, beräknat som andelen artiklar med båda former av alla artiklar innehållande något av orden (se bilagan för exakta siffror). Som beskrevs ovan i avsnitt 4 finns inte 50 sådana artiklar för ordparen *upphovsman-upphovsperson*, *ombudsman-ombudsperson*, *besiktningsman-besiktningsperson* och *bankman-bankperson*; dessa finns därför inte med i figuren.

Figur 6. Andel artiklar innehållande både en personbeteckning med efterledet *-person* och en beteckning med *-man*, av alla artiklar med någon av formerna.

I figur 6 syns hur *talesman/talesperson* genomgått en period under vilken 3 % av de artiklar som innehåller någon av formerna innehåller båda dessa former, men att detta sedan blivit betydligt ovanligare. Störst osäkerhet ser ut att ha funnits 2011, vilket motsvarar det år då andelen *talesperson* av *talesman/talesperson* var 40 % (jfr med figur 3 ovan). En liknande utveckling, men med en betydligt mindre andel artiklar innehållande båda former, syns för *presstalesperson*, där osäkerheten ser ut att ha varit som störst under perioden 2015–2017, vilket motsvarar den period då andelen *presstalesperson* i materialet var 38–82 %. Osäkerheten förefaller ha varit avsevärt mindre för *presstalesperson* än *talesperson*, vilket kanske indikerar att bytet till *presstalesperson* var ganska givet när bytet till *talesperson* redan hade skett.

För *gärningsperson* syns istället en ojämn ökning av osäkerheten, utan någon tydlig efterföljande nedgång, vilket kan tänkas samspela med att *gärningsperson* antagligen fortfarande ökar i förhållande till *gärningsman*. Ifråga om *tjänstperson* är det svårt att se någon tydlig utveckling alls i materialet.

5.2 Personbeteckningar med byte av efterledet *-man* till en annan könsneutral form än med efterledet *-person*

För fyra av de personbeteckningar med *-man* vilka jag har studerat är det inte i första hand en form med efterledet *-person* som använts som könsneutralt alternativ, i alla fall inte enbart. Detta gäller *riksdagsledamot*, *idrottare/idrottsperson*, *justerare/justeringsperson* och *en polis*. Dessa är alla

någorlunda vanliga; mest sällan i de studerade tidningsartiklarna 1995–2022 omnämns *idrottsperson/-er* (2 530 artiklar), *justerare* (2 624 artiklar) och *justeringsperson/-er* (2 952 artiklar). Se vidare bilagan för tabeller över ordens frekvenser.

Förstabelägg

Förstabelägg för de olika formerna i Retriever, med årtal i kronologisk ordning, presenteras nedan. För de två ord för vilka det finns två alternativa könsneutrala former finns båda dessa med.

- (17) Budgetpropositionen markerar en glädjande attitydförändring vad gäller möjligheterna för svenska företag att medverka i den svenska utvecklingshjälpen, skriver Margaretha af Ugglas, moderat **riksdagsledamot**.¹⁴ (*Dagens Industri*, 27 jan. 1981) (*Svensk ordbok*: ca 1735)
- (18) Den svåraste olyckan skedde på en västtysk polisstation, **en polis** fick mycket svåra splitterskador när gasfjädringen på en av polisstationens kontorsstolar exploderade, berättar västtyska Ikea för DI. (*Dagens Industri*, 17 jan. 1984) (*Svensk ordbok*: 1834 i betydelsen 'polisman')
- (19) Skolstyrelsen i Dorotea tänker inte ge någon extra ledighet från skolarbetet för framgångsrika **idrottare**. (*Västerbottens-Kuriren*, 10 dec. 1987) (*Svensk ordbok*: 1901)
- (20) Mikkelsplass, Dahlmo och Karlstad är inte bara **idrottspersoner**. De har blivit produkter som har ett pris. (*Dagens Industri*, 20 dec. 1988)
- (21) Uppdraget från kommunstyrelsens arbetsutskott hade nämligen inte justerats av mötets utsedde **justerare** och kan därför inte ses som ett formellt uppdrag. (*Västerbottens-Kuriren*, 11 jan. 1995)¹⁵ (*Svensk ordbok*: 1727)
- (22) Till mötesordförande valdes Sören Imnander med Sven Magnusson som sekreterare. **Justeringspersoner** blev Bertil Jonsson och Kerstin Englund. (*Östersunds-Posten*, 27 feb. 2002).

¹⁴ Artikeln är i Retriever helt i versaler men exemplet har här skrivits om till vanlig text.

¹⁵ Ordet *justerare* förekommer tidigare (som tidigast 1992), men då om t.ex. justerare för Sveriges Provnings- och forskningsinstitut, vilket enligt *Svensk ordbok* (webb, 2021) ska ses som en annan sorts justerare än den som justerar protokoll. Det är endast protokolljusterare som i *Svensk ordbok* liknas vid *justeringsman*.

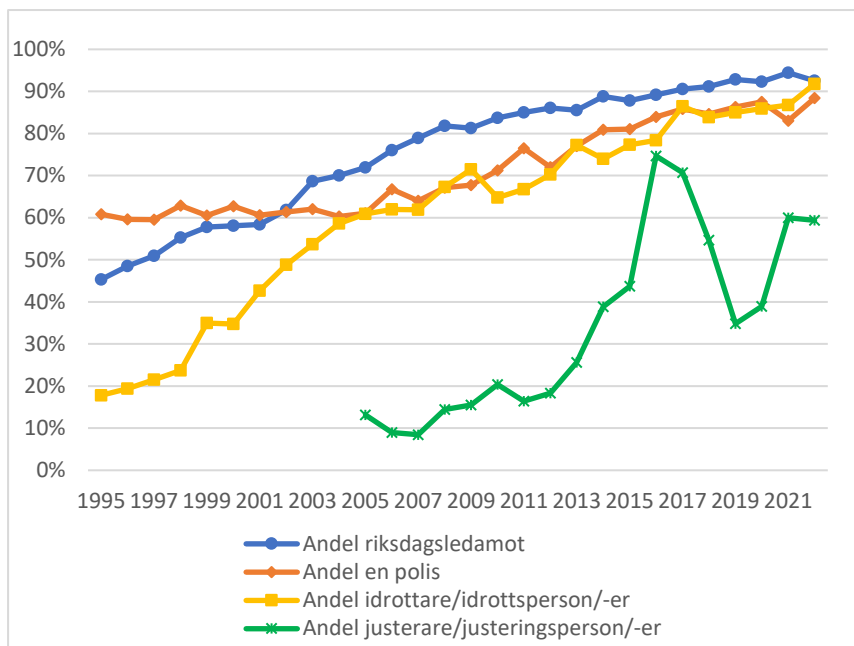
Att det är en kvinna som först omtalas som *riksdagsledamot* i materialet i exemplet i 17 är knappast oväsentligt (jfr Himanens 1990 slutsats i avsnitt 2 om att det under 1970- och 1980-talet främst var kvinnor som omtalades som riksdagsledamöter). På samma sätt är det möjligt att den könsneutrala formen valts i exemplen i 20 och 22 för att de grupper som omtalas innehåller kvinnor (Dahlmo står för den norska skidåkaren Marianne Dahlmo).

Förstabeläggen för de sex olika könsneutrala orden i Retriever är från perioden 1981–2002 och kommer från tre olika tidningar: *Dagens Industri* (3 exempel), *Västerbottens-Kuriren* (2 exempel) och *Östersunds-Posten* (1 exempel). I jämförelse med de åtta förstabeläggen för ord med efterledet *-person* i avsnitt 5.1 ovan är de flesta ord som presenteras här betydligt äldre: i några fall anger *Svensk ordbok* att de förekom redan på 1700-talet. Det kan alltså ta lång tid från det att ett ord först används i skriven text tills det att det tar över på bekostnad av ett synonymt ord. Undantag utgörs här av *idrottsperson* och *justeringsperson*, som är betydligt yngre än de övriga (beläggen i Retriever är från 1988 respektive 2002; dessa två ord är inte upptagna i *Svensk ordbok*).

Relativ frekvens

Figur 7 visar utvecklingen för andelen artiklar med de könsneutrala varianterna i relation till det totala antalet artiklar som innehåller någon av formerna under perioden 1995–2022 i tidningstext, enligt data från Retriever. Obestämd artikel användes vid sökningar på *polisman* och *polis* för att inte få med belägg i vilka *polis* syftar på hela poliskåren. Eftersom *justerare* och *idrottare* har samma form i singular och plural har dessa ord genomgående jämförts med övriga ord i både singular och plural (dvs. även *justeringsmän/justeringspersoner* osv.).

Om 500 artiklar med de olika formerna under ett år liksom tidigare ses som ett gränsvärde för när underlaget för beräkningen är någorlunda tillförlitlig uppfyller tre av personbeteckningarna detta krav redan 1995. För *justeringsman-justerare/justeringsperson* dröjer det dock till 2005 innan antalet artiklar är så många (och perioden 2015–2018 förekommer återigen färre än 500 artiklar i materialet, se tabell 4 i bilagan). *Justerare* finns därför inte med från före 2005 i figur 7 nedan.

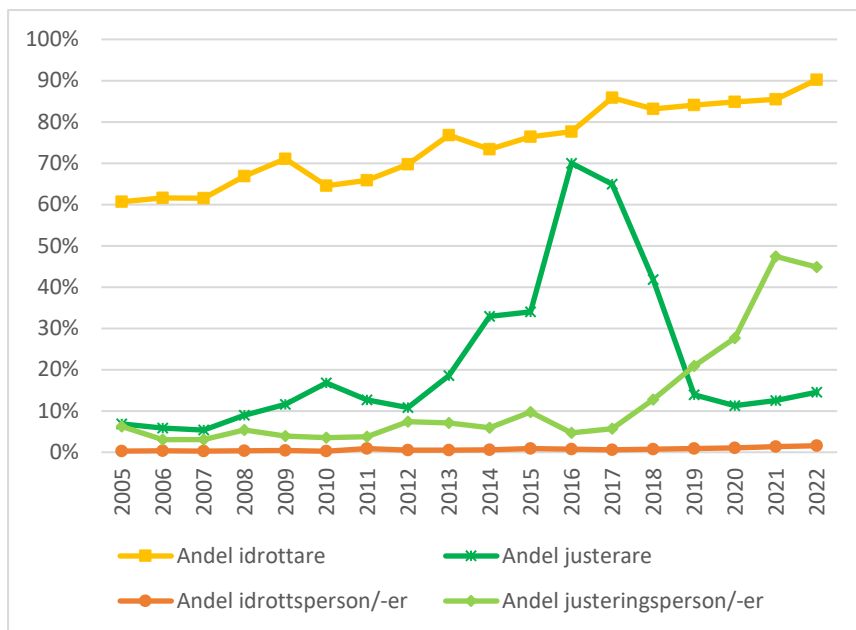

Figur 7. Andel artiklar innehållande könsneutrala personbeteckningar, av alla artiklar med könsneutral form eller motsvarande form med efterledet *-man*.

I figur 7 syns att de könsneutrala beteckningarna ökar över tid i relation till motsvarande form med *-man*. Det ser emellertid inte ut att röra sig om någon S-formad utveckling, utan snarare om en linjär ökning för tre av formerna och en mycket ojämn ökning för ordet *justerare/justeringsperson*.¹⁶ År 2022 är andelen *riksdagsledamot* 93 %, *idrottare/idrottsperson* 92 %, *en polis* 88 % och *justerare/justeringsperson* 59 %.

För att kunna avgöra vilken av formerna *justerare/justeringsperson* respektive *idrottare/idrottsperson* som dominerar har andelen exempel från figur 7 delats upp i figur 8 nedan, som visar perioden 2005–2022.

¹⁶ Orden *justeringsman/justerare/justeringsperson* förekommer dock betydligt mer sällan under perioden 2014–2018 än övriga år (som minst 2016 endast i 150 artiklar), vilket gör resultatet från denna period osäkert.

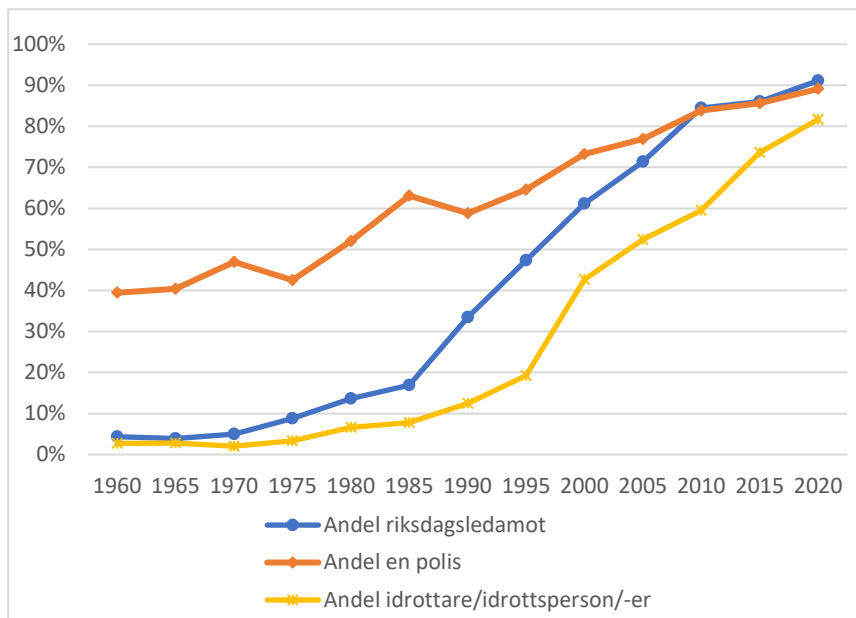

Figur 8. Andel artiklar innehållande idrottare och justerare respektive idrottsperson och justeringsperson, av alla artiklar med dessa former eller motsvarande form med efterledet -man.

Figur 8 visar tydligt att antalet artiklar med ordet *idrottsperson* hela perioden är närmast obefintligt i relation till det stora antalet artiklar med *idrottare* (2 056 respektive 206 849 artiklar innehåller orden *idrottsperson/-er* respektive *idrottare* under perioden 2005–2022). Andelen *justeringsperson* är också inledningsvis liten, men ökar efter 2017 samtidigt som formen *justerare* minskar. Den ökning för de könsneutrala varianterna som syns efter 2019 i figur 7 ovan beror alltså på att en ny beteckning – *justeringsperson* – blir vanlig, inte på att ordet *justerare* åter ökar efter en period av nedgång. Detta visar i sin tur att uttalandet i *Språkriktighetsboken* (2005) om att de flesta troligen tycker att ett ord som *justeringsperson* istället för *justeringsman* låter konstlat knappast stämmer längre (om det någonsin gjort det). År 2022 är det hela 45 % av artiklarna innehållande något av orden *justeringsman/justerare/justeringsperson* (i singular och plural) i vilka den sistnämnda formen har valts.

Eftersom såväl *riksdagsledamot* som *en polis* är vanliga former redan 1995 har jag också studerat hur utvecklingen ser ut i KB:s svenska dagstidningsmaterial. Genom denna databas går det att spåra förändringar längre tillbaka i tiden än vad som är möjligt i Retriever. Eftersom *justeringsperson* förekommer först 2004 i KB:s material, och *justerare* också kan vara en annan yrkesgrupp än den jag är intresserad av (jfr not 15 ovan), har dock detta ord fått utgå från undersökningen. För de tre övriga presenteras i figur 9

hur stor andel av tidningssidorna som innehåller den könsneutrala varianten vart femte år från och med 1960, av de tidningssidor som innehåller antingen den könsneutrala formen eller formen med *-man*.

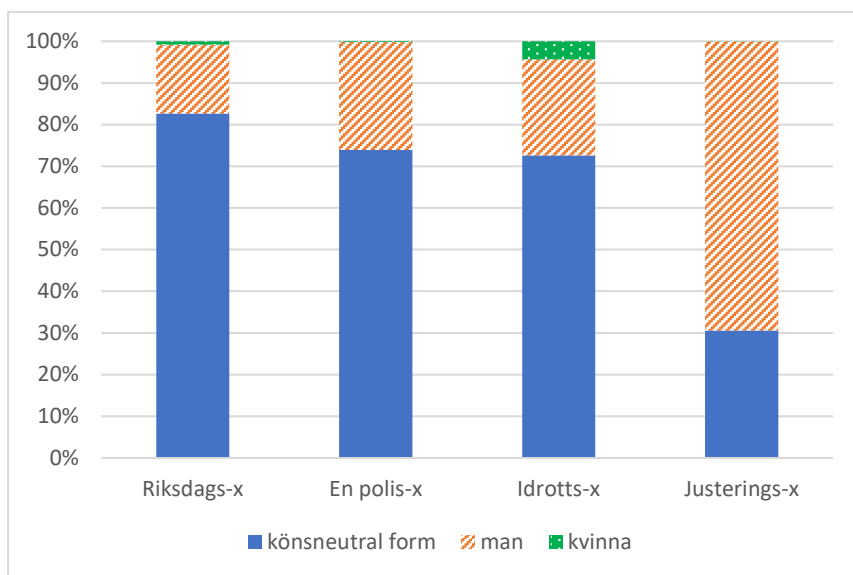
Figur 9. Andel tidningssidor innehållande könsneutrala personbeteckningar av alla sidor med könsneutral form eller motsvarande form med efterledet *-man*, enligt data från KB:s svenska dagstidningar.

Figur 9 visar att *riksdagsledamot* följer en S-formad ökningstakt: i början och slutet av perioden går ökningen långsammare. Också *idrottare/idrottsperson* ser ut att följa en liknande utveckling, men ökningen påbörjas lite senare än för *riksdagsledamot*, är mer ojämn och ökningstakten har (ännu?) inte minskat. Andelen *en polis* uppgår redan 1960 till 40 % av artiklarna innehållande *en polisman/en polis*, och ordet ökar snarast linjärt under den studerade perioden. En genomgång av andelen artiklar med *en polis* i KB:s material 1900–1955 visar inte heller att ordet skulle ha varit mindre vanligt tidigare under 1900-talet. År 1900 är andelen *en polis* av *en polisman/en polis* 42 %; därefter utgör den könsneutrala formen konstant 40–50 % under hela perioden 1900–1980. Det tycks alltså vara först efter 1980 det sker en viss ökning av *en polis* i relation till *en polisman*.

Motsvarande ord med efterledet *-kvinna*

På samma sätt som med orden med efterledet *-person* i avsnitt 5.1 visas i figur 10 en jämförelse av andelen artiklar med personbeteckningar med efterleden *-man*, *-kvinna* respektive könsneutral form under perioden 2000–2022 i

Retriever. Liksom tidigare inkluderar resultatet för alla former av *justerare* och *idrottare* såväl singularformer som pluralformer.

Figur 10. Jämförelse av andel artiklar innehållande könsneutrala former och motsvarande ord med efterleden -man och -kvinna, perioden 2000–2022.

De könsneutrala formerna dominerar under perioden för tre av formerna, såsom framgår av figur 10. Det finns betydligt fler exempel på orden *riksdagsledamot*, *idrottare/idrottsperson* och *en polis* än motsvarande former med efterledet *-man* i Retriever. *Justeringsman* har dock dominerat över såväl *justerare* som *justeringsperson* under den analyserade perioden. *Idrottskvinna* är det enda ord som förekommer i någon mån vid sidan av den könsneutrala formen och formen med *-man*: 4 % av beläggen har denna form. För övriga former är motsvarande ord med efterledet *-kvinna* mindre än 1 %.

Osäkerhetsindex

I likhet med personbeteckningar med efterledet *-person* presenteras nedan de första exempel jag har funnit i Retriever på att en artikel innehåller både en beteckning med *-man* och den studerade könsneutrala motsvarigheten.¹⁷

- (23) Handikappjobbsamhällsföretags verksamhet bör mer samordnas med det reguljära näringslivets menar Göte Jonsson, **riksdagsledamot**, M. [...] Göte Jonsson, **riksdagsman** (M): Skall målet om ökad

¹⁷ Liksom för orden med efterledet *-person* har exempel på metaanvändning exkluderats. I ett par fall förefaller det finnas tidigare exempel, men artiklarna går inte att få fram i sin helhet i Retriever; här presenteras de första exempel jag har kunnat få fram från databasen.

sysselsättning åt handikappade kunna uppfyllas är det nödvändigt att man konkret och målmedvetet prövar alternativa vägar. (*Dagens Industri*, 11 juni 1981)¹⁸

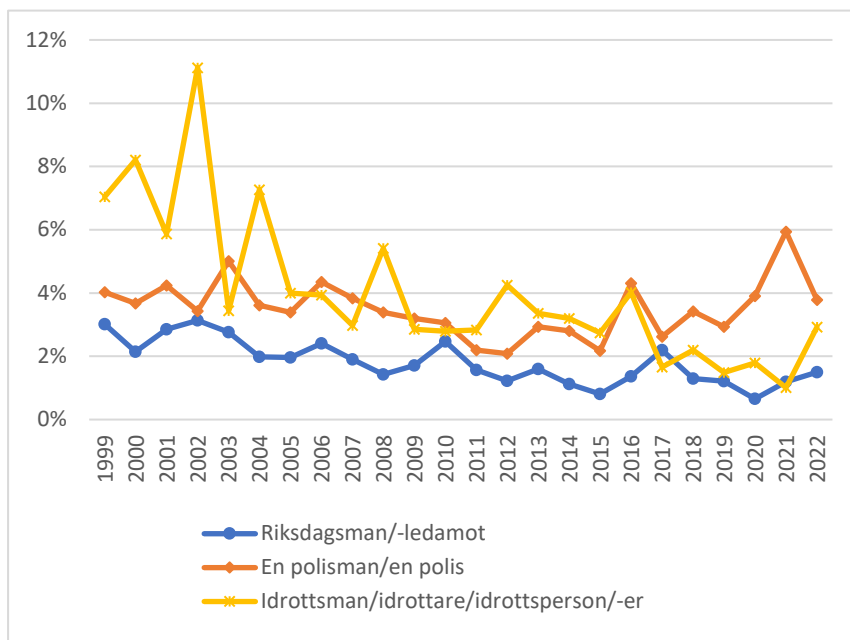
- (24) Storumans polisdistrikt måste släppa till **en polis** under två månader. Hans Fritzheimer medger att det inte låter så mycket att Storumans polisdistrikt – som omfattar Sorsele och Storumans kommuner – måste avvara **en polisman**. (*Västerbottens-Kuriren*, 20 maj 1989)
- (25) Idrottsskademottagningen har varit, och är, ett alternativ för både aktiva **idrottare** och vanliga Svenssons i dessa sjukvårdsköernas dagar. [...] Det blev ett märkligt år för Mikael Ericsson, nu utsedd till länets bästa **idrottsman**. (*Västerbottens-Kuriren*, 13 dec. 1989)
- (26) Vem är Sveriges mångsidigaste **idrottsperson**? I höst ska Sveriges främsta idrottsstjärnor göra upp om äran och en halv miljon kronor. ”Superstars” är tillbaka i rutan. Oavsett om stjärnorna är 30, 40 eller 50 år fyllda så finns helt klart barnasinnet i behåll. Och så även den okuvliga killerinstinkt som präglar varje sann **idrottsman** och -kvinna. (*Helsingborgs Dagblad*, 21 sept. 1996)
- (27) Bokström ifrågasätter även hur sammanträdesprotokollet justerades. Det var nämligen han själv som valts till **justerare**. Men någon ny **justeringsman** utsågs aldrig när han tvingades gå ut från mötet. (*Hallandsposten*, 12 juni 2002)
- (28) Den röstlängd som föreslås godkänd under ärende 2 på dagordningen är den röstlängd som upprättats av bolaget, baserat på bolagsstämмоaktieboken och inkomna förhandsröster, och kontrollerats av **justeringspersonerna**. Val av **justeringsman** (punkt 4). (*Svenska Dagbladet*, 26 juni 2020)

I exemplet i 25 används den könsneutrala formen när gruppen omtalas generellt, medan formen med *-man* används när det handlar om en specifik man. Möjligen gäller samma sak för exemplet i 24. I 26 omtalas först idrottspersoner generellt och därefter preciseras dessa som *idrottsman och -kvinna*. För övriga exempel är det svårare att se en anledning till att beteckningen byts, ibland redan i efterföljande mening.

I figur 11 visas ett osäkerhetsindex för de ord och år för vilka det finns minst 50 artiklar med både en könsneutral personbeteckning och beteckningen med *-man*. För *justeringsman-justerare/justeringsperson* uppgår antalet sådana artiklar endast till fler än 50 år 2021–2022; detta ord har därför

¹⁸ Artikeln är i Retriever helt i versaler men har skrivits om till vanlig text här.

inte inkluderats i figuren. För resterande ord förekommer det från och med år 1999 och framåt minst 50 artiklar med båda former per år; tidigare år återfinns därför inte i figuren.

Figur 11. Andel artiklar innehållande både en könsneutral personbeteckning och en beteckning med efterledet -man, av alla artiklar med någon av formerna.

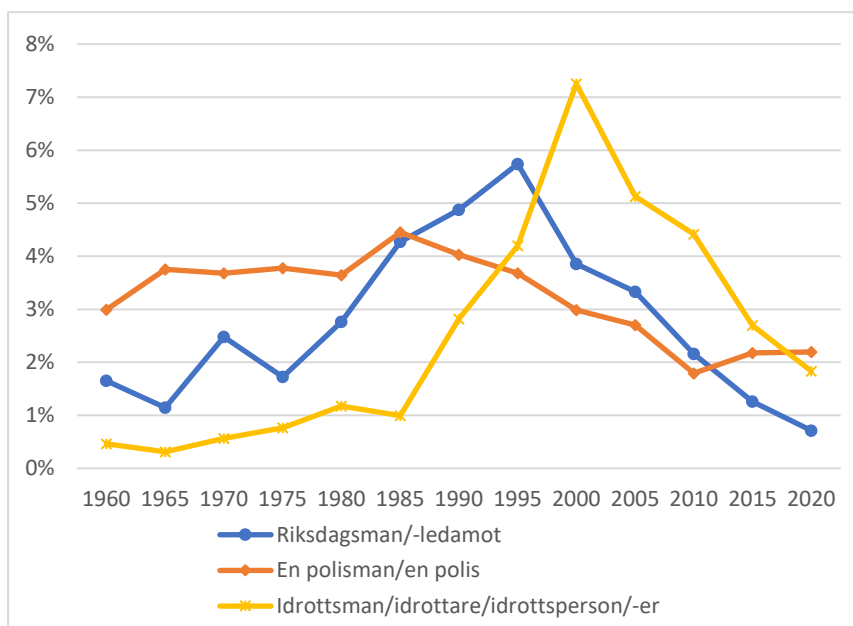
För riksdagsledamot och idrottare syns en viss minskning av osäkerheten under perioden; den är dock liten för riksdagsledamot och påfallande ojämn för idrottare. Att osäkerheten för riksdagsledamot är något högre år 2002, 2006, 2010 och 2022 än vid omkringliggande år skulle möjligen kunna ha ett samband med att dessa år varit valår. Kanske är det fler journalister som inte vanligtvis skriver om politik som får göra det då, och dessa är osäkrare på vilken av formerna riksdagsman/riksdagsledamot som är den gängse. En annan förklaring skulle kunna vara att det skrivs längre artiklar om politik dessa år, vilket gör möjligheten att det förekommer två olika former av personbeteckningar i samma artikel större. Sådana toppar finns emellertid också 2013 och 2017, vilka inte varit valår utan år som föregår valår.

Ännu tydligare ökad osäkerhet syns vart fjärde år för ordet idrottare 2004, 2008, 2012 och 2016. Kanske går det att resonera på liknande sätt som med riksdagsledamot ifråga om sommar-OS, som ägt rum dessa år? De sista två åren följer dock inte mönstret: senaste sommar-OS hölls 2021 (då uppskjutet från sommaren 2020), men osäkerheten är större 2022 än 2021. Dessutom står

2002 ut på ett märkligt sätt med en betydligt högre andel artiklar med båda former än något annat år.

Osäkerheten för *en polisman/en polis* följer en ännu mer oregelbunden utveckling: först minskar osäkerheten något fram till och med 2012; därefter ser den ut att öka något igen. Vad detta kan bero på är svårt att säga. Möjligen kan det ha att göra med de många skjutningar som skett de senaste tio åren, vilka kan ha fått till följd att det skrivits längre artiklar om poliser dessa år och/eller artiklar av mer oerfarna kriminalreportrar. Detta är dock enbart spekulationer.

För att få en uppfattning om hur osäkerhetsindex har sett ut längre tillbaka i tiden syns i figur 12 motsvarande diagram med material från KB:s svenska dagstidningar. Eftersom figur 12 endast visar siffror för vart femte år framträder inte mindre variationer i materialet på det sätt som de gör i figur 11. Det blir därmed lättare att få en övergripande bild av utvecklingen under en längre period. Här har alla årtal inkluderats för alla former, trots att det för vissa år finns färre än 50 artiklar (se tabell 6 i bilagan). Särskilt data för *idrottare* från första halvan av perioden ska ses som mycket osäkra: det är först 1995 som antalet artiklar som innehåller både beteckningen med *-man* och en könsneutral beteckning överstiger 50 stycken.

Figur 12. Andel tidningssidor innehållande både en könsneutral personbeteckning och en beteckning med efterledet *-man*, av alla sidor med någon av formerna, enligt data från KB:s svenska dagstidningar.

I figur 12 syns tydliga toppar för osäkerheten 1995 (*riksdagsledamot*) respektive 2000 (*idrottare*). Som mest innehåller ca 6 respektive 7 % av tidningssidorna både en könsneutral form och formen med *-man*. En jämförelse med figur 9 visar att detta för *riksdagsledamot* motsvarar den tidpunkt då andelen artiklar med den nya formen är som närmast 50 %. Det förefaller alltså som om osäkerheten varit som störst vid den tidpunkt då variationen mellan den äldre formen *riksdagsman* och den nya formen *riksdagsledamot* varit som störst. Också för *idrottare* finns den högsta andelen tidningssidor med båda former i närheten av denna tidpunkt; osäkerheten är som störst år 2000 vilket motsvarar det år då 43 % av exemplen utgjorts av könsneutrala former (se figur 9).

Osäkerheten för *en polis* visar inte samma tydliga ökning och efterföljande minskning. Den högsta nivån på osäkerheten finns 1985, vilket motsvarar det år då andelen *en polis* utgör 63 % av beläggen på *en polisman/en polis*.

6 Diskussion

Genomgången ovan har visat i vilken utsträckning olika könsneutrala personbeteckningar har använts som ersättningar för motsvarande ord med efterledet *-man*. I det här avsnittet sammanfattar och diskuterar jag resultaten av undersökningen utifrån de fyra forskningsfrågor som ställdes i artikelns inledning.

De könsneutrala personbeteckningar som har studerats går att dela in i två grupper: uttryck med efterledet *-person* respektive övriga beteckningar. I den förstnämnda gruppen ingår *talesperson*, *presstalesperson*, *upphovsperson*, *gärningsperson*, *tjänsteperson*, *besiktningsperson*, *ombudsperson* och *bankperson*. I denna grupp har ett skifte från motsvarande ord med efterledet *-man* påbörjats relativt nyligen, efter ca 2005, och i sex av åtta fall ännu inte kommit särskilt långt. Förstabeläggen inom denna grupp av ord är också relativt sena. Den andra gruppen inkluderar *riksdagsledamot*, *idrottare* och *en polis*. För dessa ord har skiftet till en könsneutral form påbörjats betydligt tidigare, under 1970- och 1980-talet. Förstabeläggen för de könsneutrala formerna är också i de flesta fall betydligt äldre. Det verkar alltså som om vi har att göra med två någorlunda sammanhållna vågor av förändringar. Såväl beteckningarna *justerare* som *justeringsperson* förefaller tidsmässigt höra till den yngre vågen, dvs. till gruppen av ord med efterledet *-person*. *Idrottsperson* bör också räknas till den yngre vågen, men detta ord används mycket sällan i jämförelse med *idrottsman* och *idrottare*.

Att ökningen av de könsneutrala formerna inom respektive grupp har skett vid ungefär samma tidpunkt tyder kanske på att det funnits viss påverkan mellan de olika formerna, men sammanfallet kan säkert också förklaras av rådande samhällsklimat och de diskussioner om jämställdhet som funnits vid tidpunkten för förändringarna. Bytet från *riksdagsman* till *riksdagsledamot* kan antagligen delvis ses som en följd av andra vågens feminism under 1970-talet, medan efterledet *-person* sannolikt blivit mer populärt i samband med

2000-talets normkritik och ett generellt ifrågasättande av könskategori-
seringar som gjort att könsspecifika personbeteckningar setts som
problematiska.

Den avrådan som finns i *Språkriktighetsboken* (2005:87) mot att skapa nya
ersättningsord med efterledet *-person* verkar få journalister ha brytt sig om.
Trots att just ordet *talesperson* som ersättning för *talesman* i *Språkriktighets-
boken* presenteras som ett varnande exempel ökar andelen *talesperson* snabbt
från 2005 och framåt. Ifråga om ändelsen *-person* går det säkert också att tala
om en direkt analogi-påverkan mellan orden. I *Språkrådet rekommenderar*
(2023:56) förklaras att det faktum att *-person* idag ofta får ersätta *-man* kan
göra efterledet *-person* mer produktivt. Påverkan mellan orden gäller förstås
särskilt de närbesläktade orden *talesperson* och *presstalesperson*, som på bara
ett tiotal år blivit de gängse formerna istället för *talesman* och *presstalesman*.
Journalisternas osäkerhet tycks också ha varit betydligt mindre vid införandet
av *presstalesperson* än vid *talesperson*, och dessutom skedde ökningen
snabbare, vilket jag anser kan ses som ett tecken på att *presstalesman* byttes
ut mot *presstalesperson* i analogi med det skifte från *talesman* till *talesperson*
som redan tidigare hade inletts.

För tre av de ord som har analyserats syns en förändring som sannolikt
inte är avslutad än: *upphovsperson*, *gärningsperson* och *justeringsperson*,
kanske gäller detta också *tjänsteperson*, som Språkrådet idag rekomen-
derar.¹⁹ Det är därför svårt att säga vilken väg som utvecklingen kommer att
ta om den fortsätter. Klart står dock att ökningen för *upphovsperson* och
gärningsperson än så länge inte fortskridit lika snabbt som den gjorde för
talesperson och *presstalesperson*. *Justeringsperson* har däremot ökat mycket
snabbt de senaste fem åren (se figur 8). Möjligen är detta ord på väg att ta
över på bekostnad av *justeringsman*. *Justeringsperson* konkurrerar dock med
en annan könsneutral form, *justerare*, vilket kanske gör utvecklingen mer
osäker.

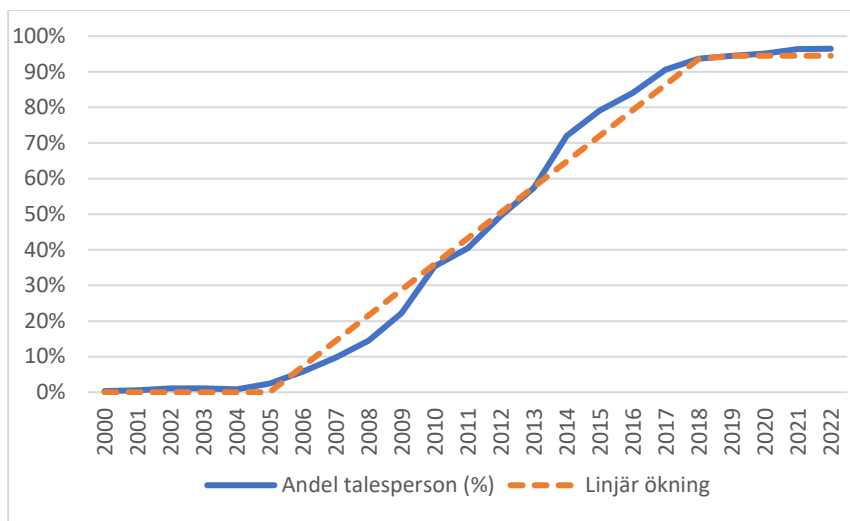
Att de flesta gärningspersoner är män kan antagligen tänkas göra att
behovet av en könsneutral form upplevs som mindre för detta ord än för en
del av de andra analyserade formerna.²⁰ De förstabelägg som syns i materialet
tyder nämligen på att det ofta är kvinnor som först omtalas med könsneutrala
beteckningar.

För fem av de tolv könsneutrala ord som har analyserats är andelen artiklar
med den nya formen 2022 minst 88 % av alla artiklar innehållande antingen
den äldre formen med *-man* eller den nya könsneutrala formen. Detta gäller
talesperson, *presstalesperson*, *riksdagsledamot*, *en polis* och *idrottare*. De två
förstnämnda har genomgått utvecklingar som närmast kan ses som

19 Se Språkrådets svar på frågan *Vad är mest könsneutralt, tjänsteman eller
tjänsteperson?* I Frågelådan på <https://frageladan.isof.se/fragasr.py> (hämtad 2023-01-24).

20 Brottsförebyggande rådet (Brå) anger att fördelningen var 82/18 % lagförda
män/kvinnor 2021 och att fördelningen varit likartad de senaste 10 åren
(Brottsförebyggande rådet 2022:4).

kursboksexempel på S-formade frekvensökningar (jfr figur 1 och figur 3 ovan). Också *riksdagsledamot* och *idrottare* ser ut att ha genomgått S-formade utvecklingar, även om ökningarna skett över längre tid (se figur 9). *En polis* avviker från detta mönster genom att ha varit relativt vanligt i förhållande till *en polisman* redan 1900–1980, börja öka runt 1980, men då öka rakt, linjärt snarare än som en S-kurva. Det går emellertid knappast att säga att ökningen av *en polis* motsäger idén om att språkförändringar av den här typen genomgår en S-formad utveckling. Eftersom en frekvensökning måste börja från någon nivå (som minst 0 %) och avstanna allra senast vid den maximala nivån 100 % kommer även linjära ökningar att i viss mån se S-formade ut (se figur 13 nedan för ett exempel en sådan linjär ökning). Bland de exempel Blythe och Croft (2012:278) beskriver som förändringar som kan tolkas som hela eller möjliga delar av S-kurvor finns liknande, enligt mig tveksamma, fall. Faktum är att det verkar krävas en mycket hastig ökning av andelen belägg, lik den för *Myanmar* och *Belarus* i figur 2, för att det ska gå att slå fast att det *inte* handlar om en S-formad frekvensökning. Sådana förändringar är sannolikt ovanliga och beroende av vissa specifika omständigheter, t.ex. beslut från språkvårdande organ (jfr också det exempel som anförs av Ghanbarnejad m.fl. 2014). De flesta frekvensökningar förefaller alltså kunna rymmas inom ramen för en S-formad utveckling, vilket rimligen gör modellen mindre användbar. Ett sätt att ändå analysera hur väl S-formen stämmer in på enskilda exempel skulle kanske kunna vara att tydligt visa att det i det aktuella fallet inte rör sig om en linjär ökning genom en jämförelse med en sådan. Att ökningen av *talesperson* i materialet inte är linjär är t.ex. inte helt lätt att se i figur 3, men framkommer tydligare om ökningen jämförs med hur motsvarande linjära ökning för samma period skulle se ut. Se figur 13 där det framgår att andelen *talesperson* inte genomgår en helt rak ökning utan snarare har formen av ett utdraget S.

Figur 13. Jämförelse av ökningen av andel artiklar med den könsneutrala beteckningen *talesperson* från figur 3 med en motsvarande linjär ökning för samma period.

Den svenska språkvården har länge förespråkade könsneutraliserande enhetsformer framför dubbla, könsspecificerande former som *talesman/taleskvinna*, vilka förespråkats i en del andra länder (jfr Himanen 1990, Wojahn 2015). Enhetsformer har främst rekommenderats av tre olika anledningar: för att de fungerar för personer som inte identifierar sig som antingen kvinna eller man, för att de är enklare än dubbla former att använda när grupper av personer av flera kön ska omtalas och för att de inte framhäver kön när detta egentligen är oväsentligt (se *Språkrådet rekommenderar* 2023). På denna punkt tycks journalistkåren vara enig med svensk språkvård. Under perioden 2000–2022 finner jag nämligen mycket få exempel i de analyserade tidningstexterna på att ord med efterledet *-man* kompletteras med motsvarande form med *-kvinna*. Det förekommer visserligen några exempel, främst på *taleskvinna*, *upphovskvinna*, *bankkvinna* och *idrottskvinna*, men det är endast som mest 6 % av beläggen som har denna form. I det inledande citatet från Gerd Brantenbergs roman skulle det alltså idag snarare vara *sjöperson* än *sjökvinna* som fick ersätta *sjöman* bland språkvårdare och journalister.

I den presenterade studien har osäkerhet definierats som andelen artiklar som innehåller både en könsneutral form och en form med efterledet *-man*, i relation till det totala antalet artiklar med någon av dessa former. Med ett sådant index har det varit möjligt att analysera hur journalisters osäkerhet inför vilken form som ska användas förändras över tid och dessutom att relatera detta till ökningen av andelen belägg och att jämföra hur stor osäkerheten varit för olika ord. Den skillnad som syns i osäkerhet vad gäller de närbesläktade orden *talesperson* och *presstalesperson* är tydlig och bör

kunna tyda på att journalister har varit mer osäkra vid införandet av den förra personbeteckningen, för vilken ökningen också påbörjades tidigare. Det är också slående att osäkerheten följer ökningen av andelen belägg på den nya formen väl; osäkerheten är vanligen som störst när andelen belägg på den nya formen är i närheten av 50 %. Det verkar alltså röra sig om två helt parallella utvecklingar. Hur osäkerheten ökar och minskar i materialet kan därmed på samma sätt som andelen belägg på en äldre respektive en nyare form av ett ord visa när en förändring sker. Det tycks dessutom som om det eventuellt är möjligt att spåra mönster i hur osäkra journalisterna är om vilken form som ska användas från år till år, i det här fallet relaterat till sådant som riksdagsval och sommar-OS.

Den här undersökningen har visat hur skiftet från en personbeteckning med efterledet *-man* till en könsneutral form ser ut rent kvantitativt i tidningsartiklar. Den säger dock ingenting om hur ett sådant byte från en form till en annan går till för den enskilda journalisten. Är det ett skifte som sker omedvetet, i samband med att journalisten själv möter allt fler texter med den nya beteckningen? Är det ett medvetet och genomtänkt val från den enskilda journalistens sida? Eller är det kanske ett beslut som tas gemensamt på tidningsredaktionen? Att så många artiklar innehåller både den nya och den gamla formen talar nog för att bytet ofta sker omedvetet, förutom i vissa specifika fall som den när en stor mängd medier i juni 2020 valde att i fortsättningen benämna det land som tidigare kallades *Vitryssland* för *Belarus*. För att komma åt den journalistiska språkliga praktiken skulle det behövas andra undersökningar än den som presenterats här, t.ex. etnografiskt inriktade studier av en tidningsredaktion eller av Mediespråksgruppens arbete, intervjuer med journalister eller enkäter med journalister som målgrupp. Detta är också områden jag föreslår som relevanta att gå vidare med i fortsatt forskning. Ett annat undersökningsområde som jag ser som viktigt att få mer kunskap om är hur andra fullbordade språkförändringar har sett ut. Följer dessa generellt den S-formade utveckling som flera av orden i den här undersökningen har genomgått eller förekommer andra mönster? I Feltgen, Fagard och Nadals (2017) franska studie genomgick drygt 70 % av de analyserade språkförändringarna en S-formad frekvensökning. Det skulle vara intressant att se om svenska språkförändringar följer samma mönster och att närmare analysera den grupp av förändringar som inte följer denna modell. Skiljer sig exempelvis lexikala språkförändringar från grammatiska förändringar ifråga om hur utvecklingen ser ut och hur snabbt en ökning sker? Också detta skulle det vara givande att få veta mer om.

Referenser

- Aitchison, Jean (2013), *Language change: progress or decay?* 4. ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blythe, Richard A. & Croft, William (2012), "S-curves and the mechanisms of propagation in language change", *Language* 88 (2): 269–304. Stabil URL: <https://www.jstor.org/stable/23251832>
- Brantenberg, Gerd (1977/2022), *Egalias døtre: en roman*. 6 oplag Oslo: Aschehoug.
- Brantenberg, Gerd (1978), *Egalias døttrar: en roman*. Stockholm: Prisma.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2022), "Personer lagförda för brott 2021", Statistikrapport, Kriminalstatistik, Sveriges officiella statistik. Tillgänglig: <https://bra.se/statistik/kriminalstatistik/personer-lagforda-for-brott.html> [2023-04-17].
- Chen, Matthew (1972), "The Time Dimension: Contribution toward a Theory of Sound Change.", *Foundations of Language*, 8 (4): 457–498.
- Croft, William (2000), *Explaining language change: an evolutionary approach*. Harlow: Longman.
- Denison, David (2003), "Log(ist)ic and simplistic S-curves", i Raymond Hickey (red.), *Motives for language change*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 54–70.
- Edlund, Ann-Catrine, Erson, Eva & Milles, Karin (2007), *Språk och kön*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Feltgen, Quentin, Fagard, Benjamin, Nadal, Jean-Pierre (2017), "Frequency patterns of semantic change: corpus-based evidence of a near-critical dynamics in language change", *Royal Society open science*, 4: 1–14. DOI: <http://dx.doi.org/10.1098/rsos.170830>
- Ghanbarnejad, Fakhteh, Gerlach, Martin, Miotto José M., Altmann Eduardo G. (2014), "Extracting information from S-curves of language change", *Journal of the Ryal Society Interface*, 11: 10–44. DOI: <http://dx.doi.org/10.1098/rsif.2014.1044>
- Himanen, Ritva (1990), *Kvinnliga ombudsmän och manliga sjuksköterskor: titlar och yrkesbeteckningar i nusvensk dagspress*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Hornscheidt, Lann (odat.). Artikel på Wikipedia på https://en.wikipedia.org/wiki/Lann_Hornscheidt (hämtad 2023-01-24).
- KB svenska dagstidningar. Databas innehållande svenska dagstidningar från och med 1645 och framåt. Se <https://tidningar.kb.se/> (hämtad 2023-02-07).
- Labov, William (1994), *Principles of linguistic change Vol. 1 Internal factors*. Oxford: Blackwell.
- Lindgren, Birgitta (2007), "Språkvården och könsneutral referens", i Britt-Louise Gunnarsson, Sonja Entzenberg & Maria Ohlsson (red.), *Språk och kön i nutida och historiskt perspektiv: studier presenterade vid Den sjätte nordiska konferensen om språk och kön, Uppsala 6-7 oktober 2006*. Uppsala: Uppsala universitet. S. 237–242.
- Milles, Karin (2016), *Jämställt språk: en handbok i att skriva och tala jämställt*. 3. uppl. Malmö: NE Nationalencyklopedin.

- Nevalainen, Terttu (2015), "Descriptive adequacy of the S-curve model in diachronic studies of language change", i Christina Sanchez-Stockhammer (red.), *Can we predict linguistic change?* Varieng. Tillgänglig: <https://varieng.helsinki.fi/series/volumes/16/nevalainen/> (hämtad 2023-02-10).
- Nevalainen, Terttu & Raumolin-Brunberg, Helena (2003), *Historical sociolinguistics: language change in Tudor and Stuart England*. London: Longman.
- Oksaar, Els, (1966), "Språket och samhället", *Språkvård*, nr 4: 3–10.
- Retriever research, Medicarkivet. Databas innehållande svenska dagstidningar från 1980-talet och framåt. Se <https://www.retrievergroup.com/sv/product-medicarkivet> (hämtad 2023-02-07).
- Rogers, Everett M. (1995), *Diffusion of innovations*. 4. ed. New York: Free Press.
- Rosenkvist, Henrik (2022), "Från verb till satsadverb – med fokus på fortsatt", presentation vid konferensen Svenskans beskrivning 38, Örebro 4/5 2022.
- Ryen, Else (1976), "Det kvinnelige fravær", i Else Ryen (red.), *Språk og kjønn*. Oslo: Novus. S. 71–80.
- Språkriktighetsboken* (2005), 1. uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Språkrådet (odat.). Frågelådan, frågorna *Vilka yrkesbeteckningar ska man använda om man vill uttrycka sig könsneutralt?* och *Finns det någon annan, mer könsneutral benämning än ombudsman?* och *Vad är mest könsneutralt, tjänsteman eller tjänsteperson?* på <https://frageladan.isof.se/fragasr.py> (hämtad 2023-01-24).
- Språkrådet rekommenderar: perspektiv, metoder och avvägningar i språkriktighetsfrågor* (2023), Bylin, Maria & Melander, Björn (red.). Institutet för språk och folkminnen, Språkrådet.
- Svensk ordbok: utgiven av Svenska Akademien* (2021), webbversion av ordboken på <https://svenska.se/> (hämtad 2023-02-07).
- Tagliamonte, Sali A. (2015), "Exploring the architecture of variable systems to predict language change", i Christina Sanchez-Stockhammer (red.), *Can we predict linguistic change?* Varieng. Tillgänglig: <https://varieng.helsinki.fi/series/volumes/16/tagliamonte/> (hämtad 2023-02-10).
- Wojahn, Daniel (2015), *Språkaktivism: diskussioner om feministiska språkförändringar i Sverige från 1960-talet till 2015*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet. Tillgänglig: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-251351> (hämtad 2023-02-10).

Bilaga

Tabell 1a. Antal artiklar innehållande en personbeteckning med -man, motsvarande könsneutrala beteckning med -person och båda former, utifrån data från Retriever.

	Talesman	Talesperson	<i>Talesman och talesperson</i>	Presstales- man	Presstales- person	<i>Presstales- man och presstales- person</i>
2000	5359	17	2	1076	0	0
2001	7850	46	1	1172	1	0
2002	25050	282	11	4770	1	0
2003	27511	289	4	5309	4	0
2004	35042	288	6	9486	3	0
2005	48435	1197	127	8948	74	0
2006	54027	3291	312	13483	31	0
2007	46622	4978	261	19857	791	24
2008	60216	10052	978	20321	431	24
2009	52117	14567	973	18784	836	8
2010	42670	22609	1336	15519	1749	60
2011	45634	29572	2159	18216	1564	52
2012	31466	29677	1256	18468	1951	37
2013	28007	36011	1269	24739	6450	163
2014	27927	67787	1623	29809	9465	264
2015	19258	67862	1293	33015	19862	506
2016	16942	83014	1161	24415	43987	591
2017	10986	100238	603	15287	67329	801
2018	6769	90571	628	7068	78007	380
2019	5161	82906	340	3478	96691	262
2020	4230	73525	440	1870	91707	94
2021	2775	68600	166	1291	99816	168
2022	3494	83076	455	877	100133	76
<i>Totalt</i>	<i>607548</i>	<i>870455</i>	<i>15404</i>	<i>297258</i>	<i>620883</i>	<i>3510</i>

Tabell 1b. Antal artiklar innehållande en personbeteckning med -man, motsvarande könsneutrala beteckning med -person och båda former, utifrån data från Retriever.

	Upphovs- man	Upphovs- person	Upphovs- man och upphovs- person	Gärnings- man	Gärnings- person	Gärnings- man och gärnings- person
2000	364	3	0	1020	0	0
2001	420	5	0	1093	0	0
2002	932	7	0	4820	0	0
2003	837	2	0	5663	0	0
2004	917	0	0	7503	0	0
2005	1099	3	0	10302	1	0
2006	1058	3	0	10740	82	2
2007	1580	4	0	13147	18	1
2008	1609	0	0	16713	39	2
2009	1780	16	0	15769	151	18
2010	1792	4	0	14705	172	6
2011	1827	18	1	12990	218	25
2012	1806	38	1	14337	229	16
2013	1476	24	0	17772	274	28
2014	1669	83	2	15193	550	66
2015	1833	102	2	18873	774	42
2016	1702	218	0	22481	1565	142
2017	2013	259	2	24203	2652	117
2018	1702	482	1	20845	4085	343
2019	1976	404	9	15923	4680	416
2020	1420	559	12	14926	5154	338
2021	1126	587	5	12369	5791	423
2022	931	474	6	12413	5602	368
<i>Totalt</i>	<i>31869</i>	<i>3295</i>	<i>41</i>	<i>303800</i>	<i>32037</i>	<i>2353</i>

Tabell 1c. Antal artiklar innehållande en personbeteckning med -man, motsvarande könsneutrala beteckning med -person och båda former, utifrån data från Retriever.

	Tjänste- man	Tjänste- person	Tjänste- man och tjänste- person	Besiktning- man	Besiktning- person	Besiktning- man och besiktning- person
2000	2557	1	0	128	0	0
2001	4202	0	0	178	1	0
2002	12756	0	0	473	0	0
2003	13753	0	0	468	0	0
2004	17897	0	0	530	0	0
2005	21734	1	0	801	0	0
2006	23404	2	0	728	0	0
2007	21142	0	0	742	0	0
2008	22984	3	0	966	2	0
2009	25205	7	0	1145	1	0
2010	23526	0	0	1242	2	0
2011	28271	11	0	1623	2	0
2012	22814	14	2	1386	14	8
2013	24559	9	0	1533	2	1
2014	25418	84	0	1320	2	0
2015	27476	42	1	1035	1	0
2016	30457	118	39	1021	0	0
2017	27966	393	207	1213	11	0
2018	25608	375	51	940	22	4
2019	22940	493	71	781	11	0
2020	19248	645	81	765	51	2
2021	20719	919	141	633	168	3
2022	21441	982	54	583	51	0
<i>Totalt</i>	<i>486077</i>	<i>4099</i>	<i>647</i>	<i>20234</i>	<i>341</i>	<i>18</i>

Tabell 1d. Antal artiklar innehållande en personbeteckning med -man, motsvarande könsneutrala beteckning med -person och båda former, utifrån data från Retriever.

	Ombudsman	Ombuds- person	Ombudsman och ombuds- person	Bankman	Bankperson	Bankman och bankperson
2000	1455	0	0	185	0	0
2001	1826	1	0	181	2	0
2002	5431	8	8	344	1	0
2003	5399	1	0	361	0	0
2004	6086	0	0	419	0	0
2005	6805	0	0	346	0	0
2006	6879	3	0	394	1	0
2007	5175	5	3	469	3	2
2008	5688	2	0	918	3	0
2009	6156	3	2	865	3	3
2010	6259	15	0	905	1	0
2011	5713	8	1	790	6	2
2012	5646	11	6	815	0	0
2013	5431	0	0	1113	3	0
2014	5228	8	0	1003	1	0
2015	4077	9	3	893	1	0
2016	4219	2	0	690	6	0
2017	4331	12	2	731	5	0
2018	4080	2	0	650	0	0
2019	3466	14	6	730	33	1
2020	3442	7	1	814	1	0
2021	2741	9	5	642	10	0
2022	2793	24	3	1486	14	0
<i>Totalt</i>	<i>108326</i>	<i>144</i>	<i>40</i>	<i>15744</i>	<i>94</i>	<i>8</i>

Tabell 2. Andel artiklar med den könsneutrala beteckningen med efterledet -person, av alla artiklar innehållande denna form eller motsvarande form med efterledet -man, i procent utifrån data från Retriever.

	Tales-	Press- tales-	Upphovs-	Gärnings-	Tjänste-	Besikt- nings-	Ombuds-	Bank-
2000	0,3	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2001	0,6	0,1	1,2	0,0	0,0	0,6	0,1	1,1
2002	1,1	0,0	0,7	0,0	0,0	0	0,1	0,3
2003	1,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0	0,0	0,0
2004	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2005	2,4	0,8	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2006	5,8	0,2	0,3	0,8	0,0	0,0	0,0	0,3
2007	9,7	3,8	0,3	0,1	0,0	0,0	0,1	0,6
2008	14,5	2,1	0,0	0,2	0,0	0,2	0,0	0,3
2009	22,2	4,3	0,9	0,9	0,0	0,1	0,0	0,3
2010	35,4	10,2	0,2	1,2	0,0	0,2	0,2	0,1
2011	40,5	7,9	1,0	1,7	0,0	0,1	0,1	0,8
2012	49,6	9,6	2,1	1,6	0,1	1,0	0,2	0,0
2013	57,4	20,8	1,6	1,5	0,0	0,1	0,0	0,3
2014	72,0	24,3	4,7	3,5	0,3	0,2	0,2	0,1
2015	79,1	37,9	5,3	3,9	0,2	0,1	0,2	0,1
2016	84,0	64,9	11,4	6,5	0,4	0,0	0,0	0,9
2017	90,6	82,3	11,4	9,9	1,4	0,9	0,3	0,7
2018	93,7	92,1	22,1	16,6	1,4	2,3	0,0	0,0
2019	94,5	96,8	17,0	23,2	2,1	1,4	0,4	4,3
2020	95,1	98,1	28,4	26,1	3,2	6,3	0,2	0,1
2021	96,3	98,9	34,4	32,6	4,2	21,1	0,3	1,5
2022	96,5	99,2	33,9	31,7	4,4	8,0	0,9	0,9

Tabell 3. Antal artiklar innehållande personbeteckningar med efterleden *-man*, *-kvinna*, *-person* och/eller annan könsneutral form, perioden 2000–2022, utifrån data från Retriever. Tjänstekvinna har exkluderats eftersom detta ord har en annan betydelse än 'kvinnlig tjänsteperson'.

	<i>-man</i>	<i>-kvinna</i>	<i>-person</i>	alternativ könsneutral form	<i>Totalt</i>
Tales-	607548	76962	870455		1554965
Presstales-	297258	5500	620883		923641
Upphovs-	31869	2066	3295		37230
Gärnings-	303800	152	32037		335989
Besiktungs-	9	20234	341		20584
Ombuds-	108326	214	144		108684
Bank-	15744	528	94		16366
Riksdags-	71279	3702		358165 (-ledamot)	433146
Idrotts- (sing./pl.)	75808	14389	2509	236905 (idrottare)	329611
Justerings- (sing./pl.)	12597	14	2952	2607 (justerare)	18170
En polis-	110773	935		317020 (en polis)	428728

Tabell 4a. Antal artiklar innehållande en personbeteckning med -man, motsvarande könsneutrala beteckning och båda former, utifrån data från Retriever.

	Riksdags -man	Riksdags -ledamot	Riksdags -man och riksdags- ledamot	Idrotts- man/män	Idrottare	Idrotts- person/ -er	Idrotts- man/män och (idrottare eller idrotts- person/ -er) ²¹
1995	1132	885	65	480	93	2	42
1996	1147	1015	69	1088	242	1	78
1997	1098	1070	68	1341	346	4	62
1998	1176	1351	84	1119	328	2	57
1999	1095	1400	73	922	442	5	90
2000	1209	1595	59	1280	596	9	143
2001	1685	2211	108	1572	1022	40	146
2002	4615	6906	350	1614	1254	9	288
2003	3311	6663	268	3125	3333	41	216
2004	3696	8108	229	2496	2981	28	373
2005	3939	9441	257	3399	4789	20	315
2006	4378	12618	399	2835	4165	24	266
2007	3258	11194	269	3582	5361	27	259
2008	3378	14064	246	2810	4927	29	399
2009	4071	16215	340	4110	9318	53	374
2010	5108	22813	672	4168	7085	27	306
2011	4323	22214	409	3911	7140	94	307
2012	3693	21016	298	3631	7456	55	454
2013	3843	20470	382	3884	11440	75	500
2014	3145	22711	286	4030	10122	87	441
2015	2700	18200	167	3709	11133	134	400
2016	2909	21301	325	3748	11348	105	587
2017	3084	24032	583	4149	23458	154	452
2018	2496	22528	321	3900	17672	153	466
2019	1871	20744	272	3520	17992	197	319
2020	1422	15689	111	2832	15108	182	319
2021	1345	18836	237	2840	17069	268	201
2022	1800	18596	301	2621	21266	372	689
<i>Totalt</i>	<i>76927</i>	<i>363886</i>	<i>7248</i>	<i>78716</i>	<i>217486</i>	<i>2197</i>	<i>8549</i>

²¹ Det finns också 393 artiklar 1995–2022 med både *idrottare* och *idrottsperson/-er*, utan *idrottsman/män*.

Tabell 4b. Antal artiklar innehållande en personbeteckning med *-man*, motsvarande könsneutrala beteckning och båda former, utifrån data från Retriever.

	Justeringsman/ män	Justerare	Justerings- person/ -er	Justeringsman/ män och (justerare eller justerings- person/ -er) ²²	En polisman	En polis	En polisman och en polis
1995	4	1	0	0	439	623	38
1996	4	3	0	0	496	674	40
1997	4	1	0	0	535	730	39
1998	0	1	0	0	508	777	49
1999	13	11	0	0	820	1142	76
2000	5	7	0	0	892	1366	80
2001	16	13	0	0	1430	1985	139
2002	22	35	2	8	3193	4651	260
2003	24	18	3	0	3393	4905	396
2004	78	30	2	1	5404	7527	451
2005	599	47	43	4	6736	9704	539
2006	821	52	27	17	5377	9539	622
2007	924	54	31	4	7232	11624	696
2008	1009	106	64	0	7199	13338	673
2009	1142	156	53	6	7029	13426	634
2010	1119	235	50	3	5774	12932	554
2011	964	146	43	1	5077	15109	434
2012	988	131	90	1	5439	13031	377
2013	485	121	46	1	6101	18148	690
2014	314	160	29	17	5039	18603	644
2015	204	122	35	2	5208	19982	536
2016	45	105	7	7	5258	21621	1111
2017	53	102	9	7	5201	26609	812
2018	117	108	33	0	4443	19988	808
2019	765	163	244	4	3473	17980	611
2020	1406	252	619	41	3356	17898	799
2021	827	223	842	117	5606	20304	1453
2022	670	221	680	54	2913	16750	716
<i>Totalt</i>	<i>12622</i>	<i>2624</i>	<i>2952</i>	<i>295</i>	<i>113571</i>	<i>320966</i>	<i>14277</i>

²² Det finns också 38 artiklar 1995–2022 med både *justerare* och *justeringsperson/-er*, utan *justeringsman/män*.

Tabell 5. Andel artiklar med den könsneutrala formen, av alla artiklar innehållande denna form eller motsvarande form med efterledet -man, i procent utifrån data från Retriever.

	Riksdagsledamot	Idrottare/ idrottsperson/-er	Justerare/ justeringsperson/-er	En polis
1995	45,3	60,8	20,0	17,8
1996	48,5	59,6	42,9	19,4
1997	51,0	59,5	20,0	21,5
1998	55,3	62,9	100,0	23,7
1999	57,8	60,6	45,8	34,9
2000	58,1	62,7	58,3	34,7
2001	58,4	60,6	44,8	42,7
2002	61,8	61,3	72,5	48,8
2003	68,6	62,1	46,7	53,7
2004	70,0	60,3	29,4	58,6
2005	71,9	61,0	13,1	60,9
2006	76,0	66,7	8,9	62,0
2007	78,9	64,0	8,5	61,9
2008	81,8	67,1	14,4	67,3
2009	81,3	67,7	15,5	71,5
2010	83,7	71,2	20,3	64,8
2011	85,0	76,5	16,4	66,7
2012	86,1	72,0	18,3	70,3
2013	85,5	77,0	25,7	77,3
2014	88,8	80,9	38,9	74,0
2015	87,8	81,0	43,7	77,3
2016	89,2	83,9	74,7	78,4
2017	90,6	85,8	70,7	86,5
2018	91,2	84,6	54,7	83,8
2019	92,8	86,3	34,8	85,0
2020	92,3	87,5	39,0	85,9
2021	94,4	83,0	60,0	86,8
2022	92,5	88,4	59,4	91,8

Tabell 6a. Antal tidningssidor med en personbeteckning med *-man*, motsvarande könsneutrala beteckning och båda former, utifrån data från KB:s svenska dagstidningar.

	Riksdags -man	Riksdags -ledamot	Riksdags -man och riksdags- ledamot	Idrotts- man/män	Idrottare	Idrotts- person/ -er	Idrotts- man/män och (idrottare eller idrotts- person/ -er) ²³
1960	4710	210	80	1896	52	1	9
1965	4918	197	58	1562	44	0	5
1970	5541	283	141	1748	36	0	10
1975	3445	325	64	1789	56	5	14
1980	2482	379	77	2174	150	1	27
1985	2269	439	111	1405	113	4	15
1990	1275	596	87	1219	164	4	38
1995	1515	1229	149	1741	390	4	86
2000	686	983	62	1221	776	29	137
2005	278	621	29	586	579	3	57
2010	213	1017	26	458	595	11	45
2015	2244	12679	186	3055	7652	79	283
2020	875	8301	65	2077	8269	143	189
<i>Totalt</i>	<i>30451</i>	<i>27259</i>	<i>1135</i>	<i>20931</i>	<i>18876</i>	<i>284</i>	<i>915</i>

²³ Det finns också 132 tidningssidor 1960–2022 med både *idrottare* och *idrottsperson/-er*, utan *idrottsman/män*.

Tabell 6b. Antal tidningssidor med en personbeteckning med -man, motsvarande könsneutrala beteckning och båda former, utifrån data från KB:s svenska dagstidningar.

	En polisman	En polis	En polisman och en polis
1900	1423	1025	46
1905	1587	1451	36
1910	233	224	8
1915	183	182	4
1920	213	139	7
1925	254	208	5
1930	521	352	24
1935	395	379	21
1940	305	281	9
1945	451	412	21
1950	530	506	21
1955	723	527	28
1960	914	567	43
1965	1216	775	72
1970	1217	1008	79
1975	1039	720	64
1980	496	500	35
1985	418	638	45
1990	483	627	43
1995	574	947	54
2000	459	1128	46
2005	296	883	31
2010	160	748	16
2015	1946	10053	256
2020	1216	8275	204
<i>Totalt</i>	<i>17252</i>	<i>32555</i>	<i>1218</i>

Tabell 5. Andel tidningssidor med den könsneutrala formen, av alla sidor innehållande denna form eller motsvarande form med efterledet -man, i procent utifrån data från KB:s svenska dagstidningar.

	Riksdagsledamot	Idrottare/idrottsperson/-er	En polis
1960	4,3	2,7	39,4
1965	3,9	2,7	40,4
1970	5,0	2,0	47,0
1975	8,8	3,3	42,5
1980	13,6	6,6	52,0
1985	16,9	7,8	63,1
1990	33,4	12,5	58,8
1995	47,4	19,2	64,6
2000	61,2	42,6	73,2
2005	71,4	52,4	76,9
2010	84,5	59,5	83,9
2015	86,0	73,6	85,6
2020	91,1	81,7	89,1